

SCALA PARADISI

АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ
У СПОМЕН

СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК
Књига 1

ACADEMIA SCIENTIARUM ET ARTIUM SERBICA

SECTIO GLOTTOLOGICA ET LITTERARIA

COLLEGIUM PALAEOSLAVICUM
SLAVICA ET SERBICA MEDIAEVALIA

Volumen I

SCALA PARADISI
SCRIPTA IN MEMORIAM
DEMETRII BOGDANOVIĆ VIRI ACADEMICI
1986–2016

Acceptum in Sectionis glottologicae et litterariae conventu vi, die xxvi mensis
Iunii, anno mmxviii, auctoribus Jasmina Grković-Major, Academiae socia
ordinaria et Anatolij Arkadjevič Turilov, Academiae socio extraneo

Redactores

Anatolij Arkadjevič Turilov, Academiae socius extraneus, Tatjana Subotin-Golubović,
univ. profestrix, Irena Špadijer, univ. profestrix, Nataša Dragin, univ. profestrix,
mag. Dušica Grbić et Katarina Mano-Zisi

BELGRADI
MMXVIII

СРПСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЕТНОСТИ

ОДЕЉЕЊЕ ЈЕЗИКА И КЊИЖЕВНОСТИ

СТАРΟΣЛОВЕНСКИ ОДБОР
СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК

Књига 1

SCALA PARADISI

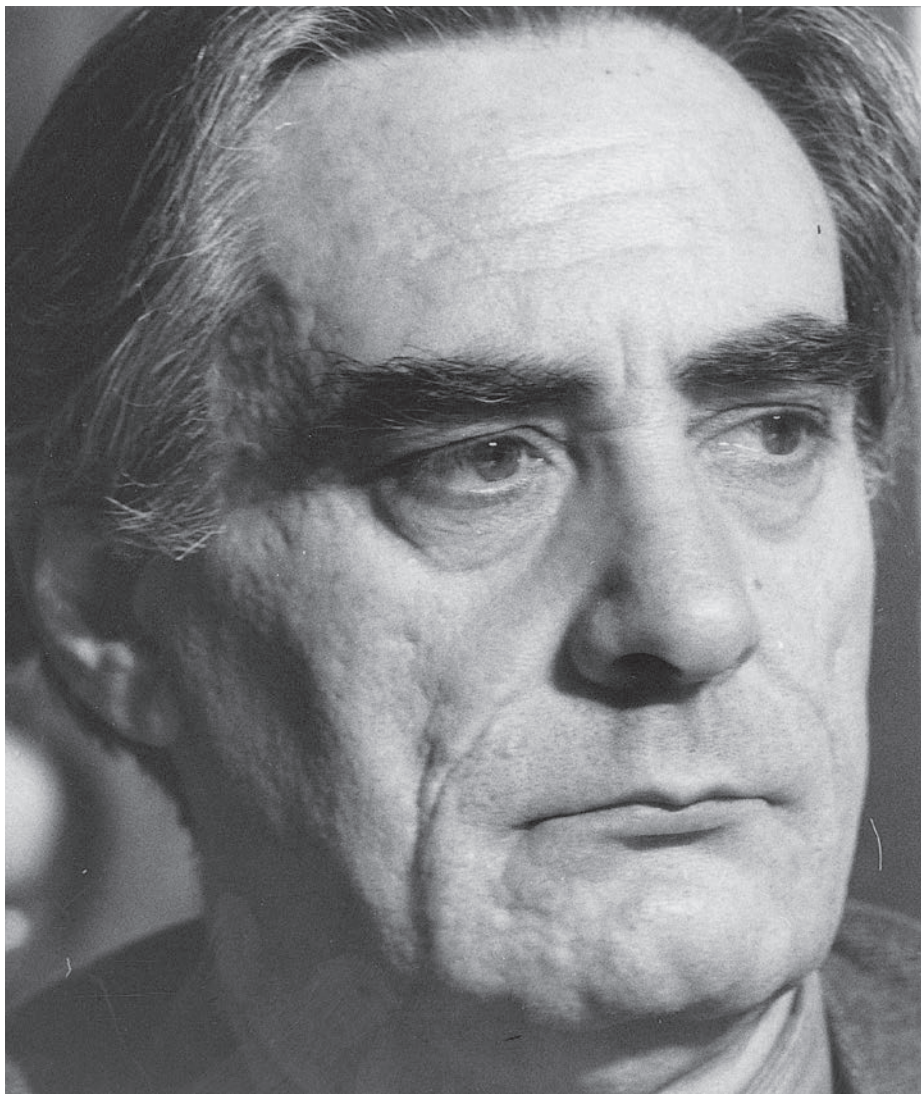
АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ
У СПОМЕН
1986–2016

Примљено на VI скупу Одељења језика и књижевности, од 26. јуна
2018. године, на основу реферата академика Јасмине Грковић-Мејџор
и иностраног члана Анатолија Аркадјевича Турилова

Уредници

Анатолиј Аркадјевич Турилов, инострани члан САНУ, проф. др Татјана
Суботин-Голубовић, проф. др Ирена Шпадијер, проф. др Наташа Драгин,
мр Душица Грбић и Катарина Мано-Зиси

БЕОГРАД
2018

Luigi Forgasoli

Димитрије Богдановић (из породичне архиве)

УВОДНА РЕЧ

Академик Димитрије Богдановић (1930–1986), по образовању теолог и правник, оставио је својим делом блистави траг у српској медијевистици. Био је свестрани проучавалац српске средњовековне духовне културе и књижевности, као и српског рукописног наслеђа у целини, сагледавајући их из различитих углова и тиме утирући пут у многим областима истраживања. Као начелник Археографског одељења Народне библиотеке Србије и професор на Одељењу за историју Филозофског факултета у Београду неседично је преносио знање млађим генерацијама, образујући многе нараштаје научних посленика.

У научном раду значајну пажњу посветио је византијским темељима српске средњовековне културе и рецепцији византијске књижевности. Једна од омиљених тема била му је Лествица светог Јована Лествичника. Објавио је њен превод, као и монографију *Јован Лествичник у византијској и старој српској књижевности*, засновану на докторској дисертацији. У жељи да корене српске духовности приближи савременицима писао је у више наврата о исихазму, посебно о неоплатонизму у исихастичкој књижевности код Срба, о социјалној теологији Јована Златоустог, о Светим оцима и учитељима цркве, рецепцији византијског богословља у Србији XIV и XV века, о књижевности као чиниоцу интеграције византијско-словенског Балкана, о византијском књижевном канону у српским службама средњег века. Редиговао је превод *Поетике рановизантијске књижевности* Сергеја С. Аверинцева, обогативши књигу врским предговором *На њушевима теоријској проучавања рановизантијске књижевности*. У низу прилога посвећених појединим питањима средњовековне књижевности у Срба издвајамо студију *Развој жанрова у српској књижевности XIII века*, као и више од стотину одредница у *Речнику књижевних термина*. Средњовековној култури приступао је као целини, заснованој на јединственом погледу на свет, те је писао и о односу књижевности и ликовне уметности. „Закон лепоте као свеопшта норма људског постојања захтевао је да буде исказан и у стварању писаном речју“, изрекао је једном приликом. Своја књижевнотеоријска и историјскокњижевна проучавања крунисао је поглављима у вишетојној *Историји српског народа* и књигом *Стара српска књижевност*.

Хвале је вредна и његова посвећеност приређивању, критичком издавању и превођењу старих споменика. Учествовао је у припреми прва два тома издања *Законика цара Стефана Душана*, у којима је објављено шест преписа овога текста, објавио *Софијску службу светом Сави, Карејски њишик светиога Саве, Србљак. Службе, канони, аканџисџи*, I–IV (у сарадњи са Ђорђем Трифуновићем), Теодосијево *Жиџије Пеџра Коришког, Жиџије Ђорђа Краџовца, Еџисџолије кир-Силуанове, те Маџиџин аџосџол*. Саставио је и данас у издавању споменика незаобилазни текст *Правила за криџичка издања сџарих срџских џисаџа*. Био је и један од покретача едиџије *Сџара срџска књџжевносџи*, чији је циљ био да дела средњег века кроз преводе приближи савременом читаоцу. Са својим учитељем Владимиром А. Мошином приредио је критичко издање Вуковог превода *Новог завџеџа* у оквиру *Сабраних дела Вука Караџића*.

Пажњу је посвећивао и проблемима текстологије и лексикографије. У овој области драгоцени су његови радови *Тексџолошко изучавање џравних сџоменика средњовековне Срџије, Недиблиџска џрађа у речнику сџарословенског језика срџске редакџије* и *О неким џиџиџањима лексикоџрафске обраде јужнословенских ћирилских сџоменика срџске редакџије*.

Проучавао је српско писано наслеђе у многим рукописним збиркама (Хиландар, Савина, Библиотека Епархије арадске, Дечани, Пећка патријаршија, Никољац, Цетињски манастир и др.). Продубио је приступ који је усвојио од Владимира А. Мошина на пољу археографије и палеографије, а своја начела изложио је у програмском раду *Меџод оџиса рукоџиса у Археоџрафском одељењу Народне дџблиоџеке СР Срџије у Беоџраду*. Поред више прилога у којима је изнео резултате својих истраживања (*Сџара срџска рукоџисна књџа и џроблем реконсџрукџије њених фондова, Ђирилска џалеоџрафија и кодиколоџија у Јуославији, Персџекџиве књџжевносџиџориџских исџираживања у збиркама словенских рукоџиса Свеџе Горе, Археоџрафски џројекџи у Срџији* итд.), објавио је и две монографске синтезе: *Канџалог ћирилских рукоџиса манасџиџира Хиландара, I–II*, и *Инвенџар ћирилских рукоџиса у Јуославији (XI–XVII века)*.

„Био је то човек сасвим изузетних особина“, написала је академик Ирена Грицкат, један од његових блиских сарадника. Красили су га, како каже, велика интелектуална и духовна острашћеност, многострана и необична знања, моћ усредсређивања, организаторска умешност, тактични приступ саговорницима, дар лепе речи, мирна углаћеност, те јасноћа и брзина мишљења. „Он је, по некој особеној интуиџији, по дубоко проџуховљеној поистовећености са предметом свога рада, био непоновљив.“

Академик Димитрије Богдановић је, поред бројних дужности које је имао у Српској академији наука и уметности, био оснивач и први председник Старословенског одбора, утемељеног 1982. године. У знак захвалности за наслеђе које нам је оставио и поштовања према његовом неуморном раду, едицију Старословенског одбора САНУ *Словенски и српски средњи век (Slavica et Serbica mediaevalia)* започињемо њему посвећеном споменицом.

Академик Јасмина Грковић-Мејдор

ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И РУКОПИСНО НАСЛЕЂЕ

ХИЛАНДАР 608 (МИНЕЈ ЗА ДЕЦЕМБАР) – ВЕСНИК ПРОМЕНА У ЛИТУРГИЈСКОМ ЖИВОТУ СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ

ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ

Апстракт. – Рукопис бр. 608 хиландарске збирке, служабни минеј за децембар, преписан је крајем XIII века. Ранија истраживања су утврдила да се у овом минеју налазе и литургијска упутства преузета из Евергетидског типика. Тиме је потврђено да је и синаксар овог типика био преведен на српскословенски језик, те да је свакако регулисао богослужење у Српској цркви у време настанка поменутог хиландарског минеја, а свакако и раније, током XIII века. Поред елемената евергетидског богослужења, које се огледа у присуству карактеристичних служби (панахиде и павечернице) између вечерње и јутрења, у овом рукопису се појављују и одређене новине које указују на постепено продирање Јерусалимског типика у литургијску праксу. У том смислу посебно је интересантна служба 9. децембра (Зачеће свете Ане), у којој се преплићу елементи евергетидског и јерусалимског компоновања једне службе.

Кључне речи: Хиландар, минеј, децембар, Евергетидски типик, Јерусалимски типик, панахида, служба, света Ана

Манастир Хиландар, један од најважнијих духовних и културних центара српског народа у средњем веку, сакупио је током више од осам векова постојања збирку рукописа изузетну не само по свом броју већ и по садржају. Ту се данас, упоредо са грчким, чувају српски, руски и бугарски ћирилски рукописи који су настајали у дугом временском распону од XII до XIX века.¹ Не мали број рукописа који су у прошлости такође припадали Хиландару доспео је временом у разне европске библиотеке, где се и данас налазе.² Када се саберу сви расположиви подаци о хиландарским рукописима, њихов број премашује хиљаду јединица. Мада је и овај број импресиван, нема сумње да је то тек један део некадашње знатно обимније збирке.

У манастиру је од његовога оснивања радио добро организован скрипториј, у коме су преписани бројни рукописи; део њих би остајао у манастиру, али је један део био слат у матичне српске земље, као поклон

* Татјана Суботин-Голубовић, Филозофски факултет, Универзитет у Београду
tsubotin@f.bg.ac.rs.

¹ Богдановић 1978.

² Birkfelner 1975; Проловић 1986; Биркфелнер 1995; Шпадијер 1998.

другим манастирима са којима је Хиландар одржавао везе. Хиландар је, исто тако, и примао књиге на поклон. Посебно место у овој богатој ризници имају рукописи који садрже бројна сведочанства о молитвеном животу како у самом манастиру, тако и у српској цркви у целини. Читав низ хиландарских литургијских књига преписаних у различитим периодима, било да су у манастир биле донете из српских земаља, било да су у самом манастиру настале, сведочи о различитим етапама рецепције византијског обреда у српској средини.

Служабни минеј за децембар, рукопис бр. 608 хиландарске збирке, преписан крајем XIII века вероватно у самом манастиру, управо је један од рукописа од изузетног значаја за проучавање историјског развитка богослужења у српској цркви у средњем веку. Основне кодиколошке и археографске податке о њему саопштио је Димитрије Богдановић у свом *Каталогу ћирилских рукописа манастира Хиландара*.³ Рукопис се, по Богдановићевом опису, састоји од 168 пергаментних листова чије су димензије 260 × 200 мм и у веома је лошем стању – недостају му корице, више листова је оштећено у толикој мери да се исписани текст не може прочитати јер су сачувани само одерци појединих листова или је влага додатно оштетила пергамент. Недостаје више листова на почетку, те тако сачувани текст почиње тек од службе светом пророку Авакуму (2. децембар); између листова 48 и 49 (по садашњој пагинацији) недостаје више листова. Већи број листова недостаје и у преосталом делу рукописа.⁴ Ипак, и тако оштећен, овај рукопис по многим својим особинама заузима посебно место међу минејима старијег периода. Управо су у њему први пут пронађени јасни и поуздани докази о употреби Евергетидског типика у богослужбеној пракси српске цркве у средњем веку.⁵ Утврђено је да се у појединим службама овога рукописа налазе исписи мањег или већег обима из типика, а пажљива анализа и поређење са одговарајућим грчким материјалом показали су да се ради о деловима Евергетидског типика. Тако је разрешено питање на које су старији истраживачи безуспешно покушавали да одговоре. Наиме, у српској медијевистици дуго се водила расправа о томе, да ли је за потребе српске цркве био преведен целовит текст Евергетидског типика, или само његов дисциплинарни део, сачуван у Студеничком и Хиландарском типуку.⁶ При-

³ Богдановић 1978, 214.

⁴ Детаљније о оштећењима и прекидима у тексту: Суботин-Голубовић 1998а, 155.

⁵ Суботин-Голубовић 1998а, 153–177.

⁶ Епископ Димитрије 1898; Јагић 1898, 1–66; Грујић 1936, 282; Живојиновић 1994, 85–102.

суство дословног превода литургијских упутстава у једној групи mineја за различите месеце, насталих приближно када и Хил. 608 или у првим деценијама XIV века, недвосмислено је потврдило да је и овај други део типика цариградског Евергетидског манастира, тј. његов синаксар, био преведен на српскословенски језик.⁷

Но, осим одломака литургијских упутстава преузетих из Евергетидског типика, у Хил. 608 постоје и други елементи који потврђују да се заиста ради о евергетидској богослужбеној пракси. Једна од важних одлика евергетидског богослужења јесте и присуство панахиде,⁸ службе која се поје између вечерња и јутрења; на овој служби се, како то прописује управо Евергетидски типик, поје један канон празнику. Грчки термин παννυχίς означава службу која траје током целе ноћи, а такве службе су одлика манастирског богослужења. У Хил. 608 панахида се налази у склопу више служби светима. Она се поје 6. децембра (Свети Никола), 9. децембра (Зачеће свете Ане), у Недељу праотаца Христових, у Недељу отаца Христових, 20. децембра (Претпразновање Рођења Христовог; Свети Игнатије Богоносац). Од 21. до 24. децембра све службе Претпразновању Рођења Христовог, као и свецима који падају у те дане, такође имају панахиде или павечернице.⁹ На панахиди која се служи између вечерња и јутрења 25. децембра, на сам празник Рођења Христовог, поју се чак два канона. Трипеснаци, скраћени канони који се састоје од само три песме, поју се на панахидама (или павечерницама) 20, 21, 22. и 23. децембра.

20. децембар

л. 80б: на пакет(ε)ρ'ници . трѣпѣс . ти х(рист)е
разоумомъ . како оу великоу нед(ε)лю . тък'мо бо
соут(ъ) великен нед(ε)ли . ирм(о)с(ъ) по једноушни .
непрох(о)дилюе мориє . єдинь трѣпѣсн(ъць) . а
дрог(н) двопѣс(ньць) . пѣс(нь) . ѿ . и . ѿ. (...)

εις τὰ ἀπόδειπνα (...) β' . τριψαδια τὰ
προεόρτια ἡχος β' . πρὸς τὸ τῷ τὴν ἄβατον .
τὸ μὲν ἐν τριψάδιον, τὸ δὲ ἄλλο διψάδιον ἡ'
(...)¹⁰

⁷ О евергетидској литургијској пракси у средњовековној Србији још и: Суботин-Голубовић 1998б, 337–345; Суботин-Голубовић 2007, 352–353.

⁸ О карактеру евергетидске панихиде детаљно: Арранц 1979, 201. Арранц скреће пажњу и на чињеницу да панихида може у одређеним случајевима да замени павечерницу: Арранц 1979, 200.

⁹ Павечерница (грч. ἀπόδειπνον) завршна је служба дана која се у манастирима појала после вечерњег оброка. На њој се, по правилу, поје канон дана Богородици из Октоиха. Она има карактер покајне службе, а најчешће се поје у навечерје великих празника, као део свеноћног бдења. Уп. McGuckin 2011, 37–38.

¹⁰ Дмитриевский 1895, 345.

21. децембар

л. 84: на панах(идѣ) трѣпѣсн(ьць) . глас(ь) ѿ. (...)
 εἰς τὴν παννυχίδα τὸ τρίψδιον ἤχος β' . τοὺς
 εἰρμούς (...)

22. децембар

л. 101б: на вєт(є)рници . кан . прѣдпраз .
 под(о)бь(нь) великѣиоу четврѣ(т)к(оу) глас(ь) ѿ. (...)
 εἰς τὰ ἀπόδειπνα, κανόνα προεόρτιον
 ὁμοιον τῆς μεγάλης ε' . ἤχος πλ. β'

23. децембар

л. 109: на павєтєрѣнници . трѣпѣсн(ьць) глас(ь) ѿ. (...)
 (...) εἰς τὸ ἀπόδειπνον, τὸ τρίψδιον ψδῆ ε' . ἤχος
 πλ. ε' (...)¹¹

У овом минеју, међутим, постоје и елементи који указују на постепено увођење нових образаца у свакодневно богослужење. Једном од одлика рукописа усклађених са правилима Јерусалимског типика сматра се додавање у минејску службу пролошких читања по шестој песми канона на јутрењу.¹² У Хил. 608 пролошка читања се већ налазе у склопу служби, те се ова појава може сматрати даљим кораком ка увођењу новина. Пролошка читања су преузета из пролога старије редакције; карактеристично је и то да су преузимања не само кратка житија већ и помени свих светаца који се налазе у прологу, без обзира на то да ли имају службу тога дана у овом минеју.

Када се на јутрењу службе једнога дана поју два канона, њихови текстови су у рукопису Хиландар 608 исписани одвојено. Овакав начин писања канона одлика је рукописа старије, дојерусалимске традиције.¹³ У рукопису о коме је овде реч постоји само један изузетак од овакве праксе, који, уједно, показује да су крајем XIII века још неки елементи богослужења по Јерусалимском типичу били познати у српској средини – канони на јутрењу у служби 9. децембра (Зачеће свете Ане, када је зачета Богородица) укрштени су, што значи да се наизменично испишују песме првог и другог канона. Осим вечерње и јутрења, служба овога дана има и панахиду на којој се поје један канон другог гласа. Служба овакве структуре

¹¹ Дмитриевский 1895, 347–349 (за 21–23. децембар).

¹² Кратка пролошка житија налазе се у још неким минејима старије редакције, преписаним крајем XIII и почетком XIV века, нпр., такође у српском, минеју за децембар (РНБ, Ф. п. I. 70: Сводный каталог 1984, 355 (опис бр. 456), и у бугарском Драгановом минеју (Зограф 54: Райков и др. 1994, 52).

¹³ У бројним руским минејима који су настајали од XI до XIV века канони се испишују управо на такав начин. Доста примера има и у раним српским минејима XIII века. Нажалост, нема сачуваних целовитих српских минеја старијих од овог столећа.

наговештава долазеће промене, у њој се сусрећу стара (евергетидска) и нова (јерусалимска) традиција. Стога ће се у овом раду посебна пажња посветити управо овој служби, и то не само њеним структурним већ и неким текстолошким одликама. Због обима службе у хиландарском рукопису, анализираће се само они њени делови који постоје и у познијој јерусалимској редакцији, са посебним освртом на међусобни однос старог и новог превода. Рукопис бр. 37 из збирке манастира Дечани је одабран као mineј уређен према правилима богослужења по Јерусалимском типичу.¹⁴ У том контексту користићемо и старији руски материјал који потиче из XII века (рукопис Син. 162).¹⁵ На основу структуре службе и њиховог садржаја руски рукопис је опредељен као mineј студитског типа. Структура руског преписа службе је архаична; ту нема строге поделе на вечерњу и јутрење, а сама служба започиње седалним, што је одлика и најстаријих грчких mineјских служби. Затим следе стихире на Господи вазвах. Истим овим стихирама започињу оба српска преписа Службе светој Ани, а седален се налази после треће песме канона који се поје на јутрењу.

У табели која следи, исписане су све стихире које се појављују на вечерњи у хиландарском и дечанском рукопису, а у напоменама се налазе различитенија која се јављају у руском и хиландарском препису стихира. Разлике су, исто тако, обележене и у упоредном издању старијег (хиландарског) и млађег превода представљеног дечанским рукописом. Међусобни однос два српска преписа стихира подстиче на размишљање о томе да ли се у овом случају уопште може говорити о два сасвим различита и независна превода. Читав низ примера како у стихирама, тако и касније, код канона, пре говори у прилог томе да се „нови превод“, бар на примеру ове службе, пре може посматрати као у већој или мањој мери „редиговани стари превод“. Нема сумње да се преводилац/редактор у великој мери ослањао на стари превод, о чему сведоче поједини делови текста ове службе који скоро да нису ни измењени. Тако, на пример, нема никаквих разлика између старог и новог превода у трећем и четвртом тропару шесте песме првог канона, као ни у првом и другом тропару седме песме истог канона. Са друге стране пак, запажа се употреба синонима нпр. у првом тропару пете песме првог канона (X прозѣвати : Д изрѣстити), у првом тропару шесте песме првог канона (X чрѣво : Д оутрѣба) или у првом тропару седме песме (X вездѣтство : Д всьчѣдство). Други тип редакторских измена у мањој или већој мери мења значање

¹⁴ Богдановић и др. 2011, 117–119. Рукопис је преписан у последњој деценији XIV века.

¹⁵ Rothe 2000, XXVII–XLIV; Сводный каталог 1984, 121–122 (опис бр. 83).

текста. Неколико примера јасно показује у ком се правцу крећу измене овога типа: Х родила : Д зачела (у првом тропару прве песме канона); Х зидателя : Д живодавца (у првом тропару пете песме канона). Као пример суптилног нијансирања може да послужи сам почетак другог тропара шесте песме канона: Х молитвѣвыи ваю послоушавь : Д мловоу вашоу оуслышавь.¹⁶

Табела 1. Стихире на „Господи вазвах“

Хиландар 608

И(ѣ)с(е)ца т(о)го въ .ѿ. д(ь)нь . зачетиѣ с(вѣ)тыѣ анны .
вс(ерь) не стнх . на г(оспод)н възвах(ь) . ос(тавнмь) .с. и поемь ст(н)х(н)ре . глас(ь) .ѿ.

Вь вышннхъ живѣ . с(ь)нь и слово б(о)жнѣ . за м(н)л(о)ср(ь)ды и самь . м(н)лость приемь бл(а)г(о)сти . м(н)л(о)ср(ь)днѣмь земьннмь явнн се нзволнн и те прооуготовн пришьствннн своѣго . прѣс(т)вѣное обнѣннше . игоже степенѣ пат(е) надежде всакого дѣтельствѣ¹⁷ . игоже б(о)городннцѣ тако нзводеща свѣтъ сот[ь] т[и]н . и всѣмь дающааго животь . м(о)лн сп(а)сти и просвѣтннн д(о)уше наш(е) .

Плодь носещн неплоды . патѣ надежде д(ѣ)воу хотещоу раждатнн . б(о)га плътно радостно . просвѣщаеть се вельгл(а)сно . вьпннющнн . лнкоуи рад[о]ующн се . племѣна сьрад[о]уште се . нз(ран)лева бл(а)годѣтель . послоушавь мюен м(о)л(н)твнн . болѣз'нннѣ болѣз'ннмь ср(ь)дца . нцѣлнвь любьз'ннхъ лннн .

Источнн водоу нз неплодна каменѣ . плодь чрѣвоу твоѣмоу ан'но дароуѣть . пр(н)сно д(ѣ)воу вл(а)д(ь)г(н)цоу . и нз' ннжеже вода сп(а)сенннн хошеть пронтн¹⁸ . оуже тако неплод'на земьла живешнн . на земьлн . нзбавьлѣна еси поноса . земьлоу бо прозбавьшнн . плодь носещн клась животннн . поношеннѣ сот[ь]земьлоушоу всѣмь ч(а)в(ѣ)кь . тако же нзволнн за м(н)л(о)ср(ь)днѣ м(н)л(о)стнн . обрѣзавьтн се вь тоужденѣ .

Дечани 37

И(ѣ)с(е)ца т(о)гож(е) .ѿ. зачетнѣ с(вѣ)тыѣ б(о)гом(а)т(е)ре анны .
на г(оспод)н възвах(ь) ст(н)х(н)ры . гл(а)с(ь) .ѿ. под. Званнѣ сьвьше

/ - /

Плодь приносещн неплоды патѣ надежде . д(ѣ)воу хотещоу роднтн б(о)га плътно . радостно свѣтнт се . лнкоуѣть рад(о)уѣт се вельгл(а)сно възывающнн . колѣна в'са сьрад(о)уште лнн се ис(ран)лева . [вь чрѣвѣ ношоу . и поношеннѣ бесчѣдства сот[ь]лааго такоже нзволнн] бл(а)г(а)д(ѣ)т(е)ль . оуслышавь м(о)л(н)твоу мою . и болѣз'нн ср(ь)дца нцѣлнвь желаньнхъ лнн

Нже сот[ь] немьокрннѣнаго кам(е)не источн водоу . плодь чрѣвоу твоѣмоу ан'но дароуѣть . пр(н)сно д(ѣ)воу вл(а)д(ь)г(н)цоу нз' нннежеже вода сп(а)сенннн хошеть пронзгтн . не к' томоу такоже неплод'на земьла прѣвоудешнн на зем'лн . поношеннѣ сот[ь]тоужднла еси . зем'лю бо възрастннн плодоносещоу жнз'нн клась . нже поношеннѣ сот[ь]земьлоушаго всѣмь ч(а)в(ѣ)комь такоже нзволнн . за м(н)л(о)ср(ь)днѣ м(н)л(о)стнн възбразгтн тоужденѣ .

¹⁶ Све разлике су у упоредном издању обележене по хиландарском и дечанском препису у табелама 1 и 2.

¹⁷ Син. 162: надежа вьсакѣа дѣтельствѣва.

¹⁸ Син. 162: приходнтн.

Пр(о)р(о)т(ь)скаиа прорес(е)нниа испльняют се . гора
с(ве)таиа въ ложенѣхъ оутврждает се . лѣствница
б(о)ж(ь)ствьнаиа насажда[а]ет се [прѣстолю великын .
и ц(а)рвьын приоуготоуаѣет се]¹⁹ мѣсто готовит
се б(о)гошест'вован'ноуе . коупниа неопалила .
прозебети начинает . и днрополож'ница с(ве)т'ыне
юже настаит . неплодства рѣкы нсоушающин .
б(о)гомоудрѣи ан'нѣ . юже вѣрно да оублажит .

Кадна'ница б(о)ж(ь)ствьнааго оуг(ь)ла . въ хъ
оугет се ан'нын б(о)гоидарне . и живносна лоза
прозебаит . иже гроздь живота плодь носит
недѣлан'но . нсоакыше весел се . и анкствоуи
соупроугон . и подьса(ь)нч'наиа вса сп(а)сенниа
надѣюще се .

Раздрѣшенниа без'чедно . неплодства възвѣсти
кзыколю прѣт(и)стаа зачетне твою . д(ь)н(ь)сь пате
в'сею надежде . проповѣдано неплоднѣи ти м(а)т(е)ри .
от[ъ] анг(е)ла възвѣщающа и плод' правдын .
и добродѣтелиа ч(а)в(ѣ)колю . тобою б(о)г(о)вы
приносит се . б(о)гоневѣстнаиа .

Пр(о)р(о)т(ь)скаиа речена испльняют се . гора бо с(ве)таа
въ ложенѣхъ въдрожает се лѣствница б(о)ж(ь)ствнаа
насажда(а)ет се мѣсто оукрашает се б(о)гоходилоуе .
коупниа неопалила . начинает прозебати .
днрополож'ница с(ве)т(ь)нн юже настаит .
неплодства рѣкы простирающин . б(о)гомоудрѣнне
ан'ны . юже вѣроу оублажит . (3)

/ - /

/ - /

ПАНАХИДА

Упутства из типика која претходе панахиди у хиландарском mineју у потпуности се подударaju са онима која постоје у Евергетидском типуку.²⁰ У српским mineјима јерусалимске традиције нема канона који се у хиландарском рукопису поје на панахиди. Важно је нагласити да је канон са панахиде хиландарског рукописа у рукопису Син. 162 исписан као трећи канон по реду на јутрењу. Поређење два преписа канона показала су да се ради о скоро истоветној редакцији превода. Текстови се разликују по својим језичким редакцијама, рускословенској и српкословенској, те по ортографији. Ситније разлике које постоје између руског и српског преписа овог канона дате су у виду напомена и коментара тамо где је то било потребно.

¹⁹ Текста који се налази у угластим заградама у дечанском препису нема.

²⁰ Упоредни српкословенски и грчки текст упутства које се односи на служење панахиде већ је раније објављен: Суботин-Голубовић 1998а, 161.

Текст канона на панахиди:

Кан(оу)нь . глас(ь) .Ѣ. пѣс(нь) . ѿ. ірм(о)с(ь) .

Бѣ глаубинѣ потоупи дрѣв'ле фараонитѣска воинства . силоу прѣворуженоу . слово же прѣспѣющеи грѣхын потрѣбилъ кс(н) прѣславны . г(оспод)ь іако прос .

Бѣ глаубинѣ стр(а)стѣми погрожена . и неплод'ноу д(оу)шоу сот[ъ] добрынхъ дѣль илющиа . запоустѣноу раздрѣши м(о)лоу ти се . вснѣав'шихъ оутробѣ неплѣнѣнии²¹ . плод(ь) б(о)гопріиетѣнь . словоу б(о)жню без начела м(а)ти бѣв'шини .

Затворѣна дврь сот[ъ] вѣка . н(ы)ниа зачинает' се въ чрѣвѣ м(а)тер'нини мыслѣно²² . вѣмѣстниаще хотеши іавити се . юже въспоемъ иен и съ анг(е)ломъ вѣпниюще²³ .

Сп(а)сенню вѣдѣмъ зачело . ѿ бл(а)женн иѿоакыи мѣ и ан'на славнаиа . ч(н)стоую непороч'ноую и пр(ѣн)стоую б(огороди)цоу родиста . бл(а)гоч(ь)стнаа же въспрїем'ша възданіе .

Пѣс(нь) .Ѣ. ірм(о)с(ь) .

Процѣла іестъ поустыниа іако кринь г(оспод)н кзыг'на неплодѣщнаа цр(ь)кы пришьствениемъ ти в' ниенже оутв'рди се .

Не рыдан секе ан'но . без'їедна²⁴ плода . из'рече бесплѣтнын анг(е)лъ²⁵ . се бо ти г(оспод)ь приетъ оумоленнїа²⁶ молби . и плодѣ мироу прозек'нешни .

Бѣзвеселн се неплодын . процвѣтоущи мир'нь плодѣ доброту' инаковлоу . иенже въждѣлѣвъ творць всѣх(ь) . въ ню въселнт' се .

Зачела іес(ть) неплодын . пате оумла рѣшешоу неплодны съоузъ . б(о)жню м(а)терь въ чрѣвѣ . кеюже сот[ъ]врьзает' се ран чл(о)в(ѣ)комъ прѣвын .

сѣд(альны) глас(ь) .ѿ. Інкъ пр(о)рочѣскы проповѣда дрѣвнїе (...)

Пѣс(нь) .ѿ. ір(мо)с(ь) .

Пришьстовавъ сот[ъ] д(ѣ)вын ни ходатан ни анг(е)лъ нь ти самъ г(оспод)н въплѣти се и сп(а)се всего мѣ чл(о)в(ѣ)ка . тѣмъ вѣпню ти сл(а)ва си .

Інкоуи . ѿакнїе съ аноу свѣт'ло . пр(ѣ)ч(н)ста д(ь)н(ь)сь събытна зреще съвршающа се . се бо прозек'наетъ жьзль . ис корене д(а)в(ь)д(о)ва . прѣсвѣтлаа д(ѣ)ва .

Послушавъ праведникоу г(оспод)ь іако щедръ своемоу снїтню . вѣмѣстниаще с(вѣ)то готовает' се . ке(о)уже вѣр'нын инкоующе свѣт'ло рад(о)уєм' се .

Направи мн б(огороди)це житнїе велѣни ти . б(о)жн оучнїешни . въплѣщена словеси ис тебе . и на свѣтъ настави и . д(ѣ)во м(а)ти марїе . б(о)гоневѣстнаа .

²¹ Син. 162: вснѣав'ша въ оутробѣ неплоднѣ.

²² Син. 162: мыслѣноуемоу сѣланцю.

²³ Син. 162: ангеломъ радост'ноие вѣпниюще.

²⁴ Син. 162: бѣшад'нааго.

²⁵ Син. 162: бесплѣтн'нын глагола. У руском тексту изостављена је реч анг(е)лъ.

²⁶ Син. 162: оумленѣна.

Пѣс(нь) .Є. Ирм(о)с(ь) .

Ходатан б(ог)оу ч(а)о(вѣ)комь выс(тъ) х(ри)с(т)е б(о)ж)е . тобою в(а)д(ь)ко къ свѣтоу начелн(коу) о(тъ)цоу ти от[ъ] ноши невѣдѣннѣ . привидѣннѣ обратихомь .

Моудрость б(о)жнѣиа съзидаеть себѣ храминуу . прѣкрасноу и прѣнепоротн(о)у²⁷ . съвршеннѣ законоу и пр(о)рокомь . юеже вѣр(н)ы припадающе . свѣтло ликоуимь .

Възигран се свѣтло ликоуе н(о)акынѣ . съ ан(н)ою д(ь)н(ь)сь . тако въсна г(оспод)ь . с(вѣ)тыню из(а) корене д(а)в(ь)д(о)ва . юеже провъзгласнѣ б(о)гомьслыни пр(о)рочи .

Зарюю озади ме . прѣвѣт(н)ааго б(о)га словаа . понесыши . бесѣмене въ чрѣвѣ . болѣзни нашен стр(а)сти ицѣлѣиш(а)е...²⁸ же н(ь)на моли . о поющих(а) те .

Пѣс(нь) .С. Ирм(о)с(ь) .

Въ безд(ь)нѣ грѣховнѣи содрѣжнѣи . неиследъ .

Бесели се ан(н)о прѣхвал(н)а²⁹ . тако въсна на тебѣ г(оспод)ьнѣ бл(а)г(о)д(ѣ)тъ . твою³⁰ пришьствѣи . юеже³¹ вси вѣр(н)ыи сп(а)сают(а) се .

Нестъ прѣзрѣти³² грѣхомь . оумоучена рода ч(а)о(вѣ)ча нъ своенго пришьствѣи . вымѣстилице д(ь)н(ь)сь иавлаиеть³³ .

Таннѣ прѣд(т)четь танна . дрѣвѣи неплоещѣи неплодъ выи породи сп(а)сенню ходатанцоу д(ѣ)вства рожд(ь)ствомь иавльшоу се . намь .

ко(н)д(акь) б(о)городици .

Пѣс(нь) .З. Ирм(о)с(ь) .

Б(о)гопротивноу велѣннѣ безаконоующа м(о)ч(н)т(е)ла высокъ пламень възнесль юс(тъ) . х(рист)ь же прострѣ бл(а)г(о)ч(ь)стивынѣи дѣтелъ хладъ д(о)уховны сын бл(а)г(о)с(лов)е(н)ь б(о)г)ь . Рад(о)уиет се с м(н)ою вса колѣна из(ран)л(е)ва . ан(н)а прѣмоудраа р(е)те . тако изволи г(оспод)ь избав(ь)леннѣ мироу . въсниати плодъ дав(а) ми вымѣстилице своемоу б(о)ж(ь)ствоу .

Испльни се пр(о)рока пр(о)роч(ь)ство юеже провъзвѣсти д(о)ухомь с(вѣ)тынѣи просвѣщанѣи . се азъ възд(ь)вн(н)оу р(е)те сѣнь дрѣвѣи падъшою се . въсе обнавляюще скондъ прижитнѣи . непоротн(о)у д(ѣ)воу .

Ико соуща прѣвѣшаа родитель . в(с)ѣм(н)и владоующею т(ь)вармин породила нѣста . м(а)рню прѣч(н)истою . прииел(ь)шою б(о)га плътню облежѣща . намь оупод(о)блена за м(н)л(о)ср(ь)днѣ .

Пѣс(нь) .И. Ирм(о)с(ь) .

Въ печь огнѣнѣи дѣтелъ юкрѣискынѣи съшьд(ь)шааго . и пламень на (...) прѣложьшааго б(о)га . понте вса .

²⁷ Син. 162: непорочн(о)у.

²⁸ Син. 162: потрѣвляюща . юеже (...).

²⁹ Син. 162: преславнѣиа.

³⁰ Син. 162: своенго.

³¹ Син. 162: юеже.

³² Син. 162: не сътърпѣ владыко зърѣти.

³³ Син. 162: иавлаи еси.

Цѣломоудрага³⁴ ан'но . зарею б(о)жню просвѣщааема . пр(о)роч(ь)ства рѣшецин . дврь непроход'ноу³⁵ . вл[а]д[ы]ч[и]н[и]цоу једноу проходимъ³⁶ с(в)е(т)оую д(ѣ)воу въ чрѣвѣ приимають . Вьстокоу выш'немоу . неизречена прѣстола прииметь . ан'на б(о)гомодоудрага н(е)в(ъ)шн³⁷ сѣнь . юже прособрадова закон'никоу монсѣю . б(о)гъ на горѣ дрѣвѣк . Силоу б(о)жнѣю плоднѣт неплодеще чрѣво разврѣзають <...> ходнтъ³⁸ д'връ . д(ѣ)вѣст'вѣна свѣтлаа из ненже . слово прошлоу³⁹ земльнынмъ въплъщ' се паче словесе .

Пѣс(нь) . ѿ . рм(о)с(ь) .

Даже прѣжде сл(ь)нца свѣтильника б(о)га въспав'шини . пльтию къ намъ пришд(ь)шь . изъ бокоу д(ѣ)в(н)тоу неизречен'но вѣл(о)в(ѣ)ч'ьша се . бл(а)г(о)с(л)ове(н)а ч(н)стаа тебе .

О тебе провъзгл(а)сова д(а)в(ы)дъ прѣдѣдъ твою . д(ѣ)во . прѣрадован'на приведоут' се . рече ц(а)р(е)вы д(ѣ)вын въ слѣдъ тебе . твою бо красотоу твор'ць видѣвъ . възлоу(ъ)⁴⁰ наше кест(ь)ство хоте обновити . тобою д(ѣ)во . прѣрадованнаа .

Праздноуюши д(ь)н(ь)сѣ неизреч[е]н'наго твоего д(ѣ)во зачетна радостноу гл(а)сомъ съ анг(е)лимъ въпнѣмъ ти . рад(о)уи се пр(ѣ)ч(н)стаа адамоу възвращенне . и клетвѣ прабабни раздрѣшенне . и чл(о)в(ѣ)тоу родоу сп(а)сенне .

Веселет' се о тебе вса колѣна зем'льнаа . яко чини анг(е)льцин . једна въ женахъ бл(а)г(о)с(л)овенаа д(ѣ)во . яко зачетъ бесѣмене словесе ѡ(т)ч(а)⁴¹ . и породн⁴² по съставоу соугоу(бога) и чл(о)в(ѣ)ка .

КАНОНИ НА ЈУТРЕЊУ

Хиландарски минеј има у служби 9. децембра три канона, и то иста она, и у скоро истом преводу, који су сачувани у ГИМ, Син. 162, руском рукопису из XII века. Они су у оквиру службе распоређени другачије – у руском рукопису они су исписани сукцесивно један за другим, док се у Хил. 608 један поје на панахиди, а два на јутрењу.⁴³ Овакве различите структуре службе условљене су различитим типцима према којима су службе уређене. У

³⁴ Син. 162: цѣломоудрнаа.

³⁵ Син. 162: непроходимоу.

³⁶ Син. 162: владѣцѣ једномоу проходьноу.

³⁷ Син. 162: небесѣ ширѣшоую. У Хил. 608 ово место је оштећено.

³⁸ Син. 162: разврѣзаемо . и прохонтъ .

³⁹ Син. 162: прошълъ кестъ.

⁴⁰ Син. 162: възлюбн та.

⁴¹ Син. 162: словеси отъца.

⁴² Син. 162: и роди.

⁴³ Служба у Син. 162 је најобимнија, она поред три канона на јутрењу, има на вечерњи чак девет различитих стихира; у Хил. 608 постоји шест стихира, док је у служби дечанског рукописа тај број сведен на свега три стихире. На основу ова три преписа може се пратити трансформација и скраћивање службе за 9. децембар. Структура и састав службе у два старија преписа несумњиво указује на центар у коме је Бого-

дечанском рукопису, у коме је служба прилагођена Јерусалимском типичу, постоји само један канон, и то првога гласа. Служба дечанског рукописа је стандардна и као таква ушла је у састав свих осталих српских преписа децембарских минеја јерусалимске традиције. У табели која следи, упоредо су дати канони по хиландарском и дечанском рукопису.

Табела 2. Канони на јутрењу

Хиландар 608

кан глас(ь) .ā.

Пѣс(нь) .ā. ѿм(о)с(ь) .

Пѣс(нь) повѣд'ноуію вѣспондѣ всн б(ог)оу
створ'шоуімоу днв'нага чюдеса . мышцеію вьнскоію
сп(а)с(ь)шоуімоу нз(ран)ла іако .

Зачетнїе твоє б(о)гомоудраа ан'но праздноуіемь іако
вьдѣствшн ннкако же вьдѣствнмааго роднаа іеснн .
неплодннх[ь] разрешьшн се сьоузь .

Праведннкоу послоншала іесн долбнн . с(вє)тоуію
нспльннла іесн долбнн . г(оспод)н прароднтелоу
твою . н тѣма даровала іесн плодь тебе рождьшоуію
ч(н)стоуію .

Йн'на слав'нага . зачнннаєть ч(н)стоуію .
беспльтнааго заченшнн . г(оспод)а прѣбл(а)гаго . н
творца пльнню хотеца роднтн х(рн)с(т)а .

Гора с(вє)таа юже провндѣ пр(о)рокъ д(оу)гоимь .
от[ь] ненже каменъ отсѣче се . ндољска трѣбнща
скроушн . мошню б(о)ж(ь)ствною тын іесн д(ѣ)во
ч(н)стаа .⁴⁴

ннь ѿм(о)с(ь) . томоужь .⁴⁵

Йютнне работн нзывь нз(ран)ль . н непроходнмын ...
нде іако по соухоу крага зре потаплаєма . пѣс(нь) вь
... б(ог)оу чюдотворецемоу мышцеію вьскоію іако прос .

Дечани 37

Пѣс(нь) .ā. глас(ь) .ā.

Пѣс(нь) повѣд'ноуію вѣспондѣ в'сн . б(ог)оу
створ'шоуімоу днв'наа чюд[е]са . мышцеію вьскоію .
н сп(а)с(ь)шоу іс(ран)ла іако прославлн се .

Зачетнїе д(ь)н(ь)сь б(о)гомоудраа ан'но твоє
праздноуіемь . іако вьдѣствншоуію нже ннкако
же вьдѣствнмааго зачала іесн . неплодннхъ
раздрѣшьшн се сьоузь .

Прав(є)дноуію оуслышала іесн долнтвоу . с(вє)тыхъ
нспльннла іесн обещаннне г(оспод)н . прѣот[ь]ць
твонхъ . н сн подава іесн плодь тебе рожд[ь]шоуію
чнстоуію .

Йн'на слав'наа н(ь)ннн зачнннаєть ч(н)стоуію . юже
беспльтнаго зачнн'шоуію г(оспод)а прѣбл(а)гаго . н
роднтн хоцетъ юже пльнню х(рн)с(т)а рождьшоуію .
бо(городн'ньн) .

От[ь] тлѣн'ною вьсннала іесн д(ѣ)во ложесноу . вь
нетлѣннѣ бо чрѣвѣ славы сл(ь)нца носила іесн .
вьв'ша іако же іесмы кроидѣ обряза н смлѣшенн .

родичин култ био поседно негован, те би се могло претпоставити да је то Цариград, коме је Богородица била покровитељка и заштитница.

⁴⁴ У Син. 162 други превод: Гора свашенага юже пророкъ провндѣ доухъмь . нж неаже камене нсѣче са . н ндољскаа трѣбнща скроушн . снлоу божнїеу ты іесн дѣваа чнстаа .

⁴⁵ У Син. 162 прва песма започнне другим ирмосом: х(рнст)ъ ражает са.

Ч(н)стојую д(ѣ)воу б(о)гоштроковницюу м(а)т(е)рь
соушоу създавъшааго . въ чрѣвѣ радоваше се
принеиши анна възвѣдаюшин . нз(ран)л(е)вѣ племе
насъ веселите мн се с бо азъ зачала есмь .

Книги тако же пронаре(е)те пр(о)рокъ назнаменыи
б(о)ж(ь)ствьныи мь д(о)у(х)омь въ бокоу своєюу
идоуши анна всѣмь възопни . юже писанна влс(ь)
прославляють възвѣщаю се и азъ носещи д(ь)н(ь)сь .

Бъ чрѣвѣ зиждет се и възвѣщаает се . льствица
июже къ вышнимь в(с)е ч(л)в(ѣ)кы възведшиа .
ежеже зачетниѣ вѣрно тръжествуюнмь .

Пѣс(нь) . Г. ірм(о)с(ь) .

Да оутвърднт се ср(ь)дце мое въ воли твоени
х(рн)с(те) б(о)ж(е) . иже над водами н(е)бо оутвърждь
въторое основави на водахъ землю в(с)елоген .

Плода чрѣва иже аще даси мн выпинаше анна къ
г(оспод)оу . и възвѣлаюу се и того тебѣ принесоу .
сего радн зачала есмь . ч(н)стојую б(о)гом(а)т(е)рь .

Бъ садоу долеши се . гл(а)сь твои чрѣвоу
твоемоу дароуетъ ранскыи дврн от[ь]врьзъшин
бл(а)г(о)д(ѣ)тн .

Иже по законуу съвршившии б(о)гови непоротно
поработавши . прижнаа еси въ истинноу .
законодавца рождъши анно всет(ь)ст(ь)наа . тѣмъ
те вѣро оублажаемь .

Неплоднаго оумя много . неплодство от[ь]жении .
и плод(о)носноюу добродѣтель мн покажи д(о)у(шн)
мои . пр(ѣ)ч(н)стаа б(о)городн(и)це . вѣрнымь
помощнице .⁴⁶

Пѣс(нь) . Г. ірмос(ь) .

Да оутвърднт се ср(ь)дце мое въ воли твоени
х(рн)с(те) б(о)ж(е) . иже над водами н(е)бо
оутвърждь въторое . и оутвържден на водах(ь)
землю всемоген .

Плодь чрѣва аще подаси мн . выпинаше анна къ
г(оспод)оу . възвѣлаана б(о)у(д)оу и тебѣ си принесоу .
сего радн зачинаает ч(н)стојую б(о)гомат(е)рь .

Иже по законуу скончавши . и б(о)гови
непоротно работавши . въ чрѣвѣ носииши иже
въ истинноу законодавца рожд[ь]шоюу . анно
в(с)ет(ь)ст(ь)наа . тѣмъ те вѣрннн оублажнмь .

Бъ садѣ м(о)лещи се тебѣ . гл(а)сь оуслыша
вышнн . анно б(о)гомоудраа . и плодь чрѣвоу
твоемоу подас(ть) . раеви от[ь]врьз'шоюу дврь
бл[а]го[д]а[т]ню .

б(о)городн(ь)нъ .

Неплод[ь]ствоующи мьсли мои . неплоднѣ всако
от[ь]жени . и плодносноу добродѣтельми д(о)у(шю)
мою покажи . прѣс(в)етаа б(о)городн(и)це вѣрнымь
помощнице .

⁴⁶ Превод богородичног трoпарa у Син. 162 гласи другачије: Неплодашаа съвѣсти моиа .
неплоднѣ всако отъжени . и плодноу дѣлы гави доушоу мою чистаа . прескатаа богородн(и)це вѣрнын-
мъ помощнице .

инь ірм(о)с(ь) .

Пръвовѣтнѣмоу ѿт[ь] ѿ(тѣ)ца рожденноу . и
нетѣнноу с(ы)ноу въ послѣднѣа ѿт[ь] д(ѣ)вѣ
въплъщеноу бесѣмене х(ри)с(т)оу б(о)гоу възроупниемъ
рогъ в[ь]зд .

Приемлетъ съвыше прѣбывае оу г(оспод)а
б(о)га исоакни . възлоубленноу възвѣщеніе .
пристоупашоу анг(е)лоу к немоу и га(агол)ящю
ѿтнди . твоє мо(н)твни всѣхъ б(о)гъ . праведное
испль іестъ .

Призиваюши б(о)га всѣхъ . анна иногда въ ран
стоющин . пристоупаша видѣше к нен анг(е)ла
га(агол)яща не печалоуи м(а)т(е)ри . б(о)жне м(а)тн
идаши быти .

Ръвноуюши аннѣ прѣжде тебе . мольбы
принесла іеси б(о)гоу . и бесѣмене приемъшоую .
некъдѣстицааго слова . ч(и)стоую въ оутробѣ
зачела іеси бл(а)гоудеицеи всѣхъ нас(ь) анно
ѿбл[а]г[о]д[ѣ]тнѣшнн .

Пѣс(нь) . ѿ . ірм(о)с(ь) .

Д(о)ухомъ прѣдъзре пр(о)рокъ ам'вакоумъ словесн
въплъщеніе . проповѣдае га(агол)и . вьнегда
приблизетъ се лѣта познанъ боудеши . в'негда
придетъ врѣме іавнши се сл(а)в .

Б(о)ж(ь)ствьна бл(а)говѣщеніа . странна гла(гола)нна .
аще изъ зачнѣу къ анг(е)лоу посланномоу к нен .
анна оужасающин се . вельга(а)сно въпниущи б(о)гоу
моелемоу слава . творещемоу днвнаа .

Сърад(о)уште мн се вса колѣна из(ран)л(е)ва . въ
чрѣ (!) бо зачехъ новою н(е)бо . ѿт[ь] негоже звѣзда
въснмаетъ сп(а)сеніе подае . і(со)усъ свѣтодав'ць .
анна рад(о)ующи се въпниаше .

Послоуша аннѣ б(о)гъ стенание и вьнетъ г(оспод)ъ
м(о)л(н)твоу юю . и безчудноу ѿбл(а)кы разгннавъ .
свѣтоиъ ѿзаряетъ прѣславно . тѣмъ и зачннаетъ
іединноу пр(ѣ)ч(и)стоую .

Д(ѣ)во б(о)городице нескврънната сѣнын .
ѿскврънена мѣ стр(а)стѣи н(ы)нна ѿчисти шедротъ
твоихъ . пр(ѣ)ч(и)стѣи каплѣи и даждь мн
роукоу полющн . да зовоу рад(о)уи се ч(и)стѣи
б(о)гонекѣстнаа .

Пѣс(нь) . ѿ .

Д(о)ухомъ прѣд[ь]зре . (іnc.)

Ѿ б(о)ж(ь)ствноу вѣщание . ѿ странное
га(агол)ание . аще и азъ зачнѣу . анна дивещн
се . вельга(а)сно въпниаше . б(о)гови моелемоу слава
творещемоу прѣславнаа .

Сърад(о)уште мн се вса колѣна ис(ран)л(е)ва . въ
оутробѣ зачехъ(ь) новою н(е)бо . изъ негоже звѣзда
въснмаетъ [по малѣ] сп(а)сеніа і(со)усъ свѣтодав'ць .
анна рад(о)ующи се възываше .

Оуслыша анно б(о)гъ стенание . и вьнетъ
г(оспод)ъ м(о)л(н)твѣ іеи . и неплод'ства ѿбл(а)кы
разоръ . свѣтоиъ ѿзаряетъ бл(а)гоудеи прѣславно
тѣмъ же зачннаетъ іединноу ч(и)стоую .

Д(ѣ)во б(о)городице несквръннъ ч(и)стѣи .
ѿскврънена прѣгрѣшеніи ѿчисти мѣ . и н(ы)нна
шедротъ сконхъ ч(и)стѣи кроплен'ци . и даждь
мн роукоу полющн . да зовоу слава ти ч(и)стѣи
б(о)гопрѣславнаа .

инь ирм(о)с(ь) .

Жьзль изь корене инесеова . и цвѣтъ сот[ь] него
хр(н)сте сот[ь] д(ѣ)вы прозебаль еси . изь горн
хвала'ныи прѣсен'ныи ч(н)сти . приде въплъщъ се
сот[ь] безмоужнии беспл'тныи в(ог)ь . сл(а)ва .

Ѡт[ь]врѣзоше се ложесна твоа прѣжде бегед'на
приеть . ан'на облакъ в'сесвѣтани . из нееже
въсна наль свѣтлоє сл(ь)нце . в'се просвѣщениель
созарналь ис(ть) истинныиель . и глыбокою т'моу
везьб(о)жноую сот[ь]гна .

Прѣстоль огненосныи б(о)жи въ бокоу твоєю
оутврѣждает' се . на нем'же сѣдъ почналь ис(ть) . и
всѣхъ бл(а)гот(ь)ствынхъ смотрение отиеть . и
чистоє б(о)горазоудниє оутвр'дналь иеть на земли .
ан'но бл(а)женаиа б(о)гоприет'наиа .

Ѡюже пр(о)рече солодонь , въ ложеснѣхъ содрь приела
исни съблюден'ныи въ истиноу . истин'номоу
ц(а)рю . б(о)ж(ь)ств(ь)нон же (...) възведеение .
рода чл(о)в(ѣ)ч(ь)скааго въздвиженниель . тѣм' те
радоствно ан'но оубл(а)жалеель .

Пѣс(нь) . ѿ . ирм(о)с(ь) .

Твои мирь даждь наль сыне б(о)жен . много бо пате
тебе б(ог)а не знаеель . иже твоє именоуель . како
б(ог)ь мртвыиель и живыиель тыи исни .

Ѡт[ь] корене изьвращ'шини . д(а)в(ь)д(о)ва
и еесеова . ан'на прозебати . и начинати
б(о)ж(ь)ствынн жьзль . израстивши танни цвѣтъ .
х(рн)с(т)а всѣхъ зиждатеа .

Мати быв'ши ан'на въпниаше . оузреть люд(н)иє и
оудивет' се . се бо раждають какоже бл(а)гонзволни .
иже соуззыи раздрѣшнвь неплодств'ва .

Ѡтроковнцоу затехъ азъ . юже пр(о)рот(ь)сци
гл(а)сын из далече провъзвѣстише . гороу и
двр' непроходнмоу . радост'но ан'на въпниаше
приходещиель .

Облакь и ран и двр' свѣта . трапезоу и роуно
н(ь)на свѣднелъ и роу'тскоу (!) въноутрь [ман'ноу
носецини . сладость мироу]⁴⁷ ч(н)стаа м(а)ти д(ѣ)во .

Пѣс(нь) . ѿ . ирм(о)с(ь) .

Твои мирь даждь наль . (inc.)

Ис корѣне прозекшоую д(авь)д(о)ва і еесеова . анна
н(ь)на из'растити начинаеть . б(о)ж(ь)ствынн
жьзль прозев'ши танн цвѣтъ . х(рн)с(т)а
жизнодавца .

М(а)ти быв'шини анна въпниаше . оузрѣтъ
люд(н)иє и оудивет' се . се бо рождоу како же
бл(а)гонзволни . иже соуззыи раздрѣшъ неплодств'а
моєго .

Ѡтроковнцоу ююже затехъ азъ пр(о)рот(ь)сцини
гл(а)сы из далече провъзвѣстише . гороу и
двр' непроходнмоую . радост'но ан'на въпниаше
приходещиель .

Облакь и ран и двр' свѣта . трапезоу и роуно
сьвѣды . и роу'ткою въноутрь ч(н)стаа д(ѣ)во
м(а)ти .

47 Речи у угластој загради нема у дечанском препису.

инь ірм(о)с(ь) .

Б(ог)ь си мнра сот(ь)ць щедротамь велика
свѣта анг(е)ль мнра подающа послааь ієси
намь . тѣмь б(о)г(о)г(о)разоудна кь свѣтоу
наставамамын . сот[ь] ношин оутрѣнююще .
словословниц' те . чл(о)б(ѣ)колюб'че .

Съниде съ горы исоакнцѣ . не ако скрижали
законныи приелѣ . иже законъ прописа . и в'се
пр(о)рочскыи бавише се рѣти . б(о)жню ч(н)стоюю
м(а)терь . играе выпинаше възвеличи се ср(ь)дце мое .

Бь вокоу шоюти ан'на иногда . насажден'нын
б(о)гоплод'нын виноградъ . сот[ь] негоже гроздь
зрѣль процвѣте намь . и вино бесмрт'на богат'но
истачае . что ти въздаде м(н)л(о)стиве вѣщае .

Не трѣпе твари исоакнцѣ . видѣти бл(а)гоч(ь)стна
неплодствоующюу . неплодство ан'ноу долаше се
мноути и тон приети дѣтиць . сот[ь] нежеже с(ь)нь
дасть се . в'се оусинывь кь (...)моу с(ь)ноу выншнын .

Пѣс(нь) . ѿ ірм(о)с(ь) .

Пр(о)рокоу исоннѣ под[о]бе се въ (...)ню животь
мон бл(а)же свободи не т'ле сп(а)си де сп(а)се
мносо'рднцѣм' .

Како вьдѣцаеьт се въ чрѣво .
вьдѣствнши б(о)га . како раждаеьт се . х(р)и(с)т(а)
порождаши плътию . и како донт' се . иже
зиждителя мѣ'комь въздонв'ши .

М(о)л(н)тъвыи ваю послушавь б(о)г(ь) . плод[о]внть
плодь . н(ь)на дароуеть вамь . прѣхвал'не накыць
и ан'на д(ь)н(ь)сь .

Чистою голоувицоу . зач'н'ши въ чрѣвѣ радости
д(о)ухов'ныи испльни се въ истинноу . приносѣщи
пѣсныи . бл(а)годар'нын ан'на б(о)гови .

Трѣвльенна помысли . и стр(а)сти нашѣствна .
и глѣбина грѣховь сокан'ноую ми д(о)ушоу
троуждають помози ми с(в)ѣтаа бл(а)д(ь)г(н)це .

инь ірм(о)с(ь) .

Оутроба исоннын м(а)д(е)н'ца неврѣдын дорьскын
звѣр' єдиног(о) приеьт въ д(ѣ)б(н)цоу оубо вьселн се н
сл(о)во плъть приелѣ . проиде съхрань нетлѣн'ноую .
иже бо не постр(а)да ист'лѣнна . рождѣшою
съхран'нын неврѣжденоу .

Пѣс(нь) . ѿ ірм(о)с(ь) .

Пр(о)рокоу исоннѣ под[о]бе се въпню . животь мон
бл(а)же свободи на тае . и сп(а)си де сп(а)се мнра
м(н)л(о)ср(ь)днцѣм' си

Како вьдѣцаеьт се въ оутровѣ . вьдѣщ'ша
б(о)га . како раждаеьт се б(о)га рожд[ь]шна
плътию . како же роднт се , таже зиждителя
мѣ'комь напоив'шна .

Молбоу вашоу оуслышавь б(о)г(ь) плодвнть плодь
н(ь)на дароуеть вамь . прѣхвал'не исоакнцѣ . и
анна д(ь)н(ь)сь .

Чистою голоувицоу зач'н'ши въ чрѣвѣ радости
д(о)ухов'ныи испльни се въ истинноу приносѣщи
пѣс(нь) и бл(а)годареныи б(о)гови ан'на .

Трѣвльеннѣ помысли . а стр(а)сти нашѣствѣа .
и глѣбнна грѣховь . сокан'ноую ми д(о)ушоу
троуждають . помози ми с(в)ѣтаа бл(а)д(ь)г(н)це .

Законные сѣни вѣвѣ притѣкають . се оубо сама
б(о)жна бл(а)г(о)д(ѣ)тъ вавлаѣтъ се . д(ѣ)в(н)ца
свѣлакъ сот[ъ] ниенже х(рист)ъ . б(о)ж(ъ)ства въ
истиноу възьходитъ виноград[ъ] . ан'на възываше
б(о)га из(ран)л(ѣ)ва всланчающин .

Стран'ное видѣнне аще азъ безыгѣд'на прѣжде . и
не раждающинна ан'на гла(гола)ше вѣщающин тако
анг(ѣ)ла оуслыша . тако родитъ отроце . и зваше
бл(а)го же добраго слышаннн словесъ съвнтнне
боудеть .

Горы и хльми и поля и доря . анг(ѣ)ль
м'ножьство . и в'се ис(тъ)ство чл(о)в(ѣ)ч(ъ)ско да
вссант' се . бл(а)д(ы)тнна бо б(о)ж(ъ)ствьна храмнна .
начетъкъ създаннна принеть . ан'на в'негда
ошчотин . се бо зачннаѣтъ вѣщаше .

Пѣс(нь) ѿ . рм(о)с(ъ) .
Иже въ печи отроцы твоѣ сп(а)се . непрнкосн(...)
врѣди ихъ огнь . тыгати (!) трын тако ѣдинѣди
оустн по (...)н бл(а)г(о)с(ло)вляхоу гла(голю)ше
бл(а)г(о)с(лове)нь б(о)гъ .

Бездѣтства поношенне оубѣжати . долѣше се
ан'на бл(а)д(ы)цѣ всѣхъ . и тоѣ тако м(н)л(о)стнвк
глас(ъ) послушавъ . того рождышоую плод[ъ]
дароуетъ ѣн . тако же бл(а)гонзволнн .

Ц(а)р(ъ)скаа багрѣнница въ твоѣмъ чрѣвѣ ист'ка
се . ан'но начиннаѣтъ . въ ниже б(о)гъ ц(а)рь всѣхъ
свѣлак' се . земльннмъ вавнт' се . и слѣрнтъ врагы и
бороуше се с нами .

Муро бл(а)гоуханое . въ оутробѣ зачала ѣси ан'но .
муро жит'ное пате ис(тъ)ства . въспрнѣмшюую
бл(а)д(ы)коу . вонани бл(а)г(о)д(ѣ)ти . бл(а)гоухающе
в'се конце .

Ѣднного сот[ъ] тронце те х(ри)с(т)ѣ славнмъ . тако сот[ъ]
д(ѣ)вѣ въплъщ се . вѣс прѣдѣннн . чл(о)в(ѣ)тъскын
в'се понесе . и не сот[ъ]стоупн ис(тъ)ства сот[ъ]тъскааго
ис(о)усѣ аще и съединнн се намъ .

инь рм(о)с(ъ) .
Ѡтроци въ блазѣ вѣрѣ въспнтаннн . неч(ъ)ствнва
вѣлѣнннн не брѣг'ше . огньнаго прѣщенннн не
оубоаше се . нь посрѣд[ъ] пламене стоѣще поахоу
с(тъ)цѣмъ б(о)гъ .

Пѣс(нь) ѿ .
Иже въ печи дѣти израѣлеви .

Бес'ѣдства поношеннѣ оубѣжати . м(о)лаше се
ан'на бл(а)д(ы)цѣ б(о)г(о)у . и сеѣ м(н)л(о)ствнвнн
глас(ъ) оуслышавъ . того рожд[ъ]шоую плодъ
подас(тъ) ѣн тако же бл(а)гонзволнн .

Ц(а)р'скаа багрѣнница . въ твоѣмъ чрѣвѣ ист'кати
се ан'но начиннаѣтъ . въ ноуже б(о)гъ ц(а)рь всѣхъ
свѣлак' се . земльннмъ вавнт(ъ) се . и слѣрнтъ
врагы бороуше се с нами .

Муро бл(а)говуханное . въ оутробѣ зачала ѣси ан'но .
муро животное пате ис(тъ)ства въспрнѣмшю
бл(а)д(ы)коу . вонани бл(а)г(о)д(ѣ)ти , подншаѣннѣ
наша свѣла(а)гоухавшаго .

Ѣко ѣднного сот[ъ] тронце х(ри)с(т)ѣ славнмъ .
такo сот[ъ] д(ѣ)вѣ въплъщ се . кроиѣ прѣложеннѣ ,
чл(о)в(ѣ)ч(ъ)ска вѣ понесе . не сот[ъ]стоупль ис(тъ)ства
с(тъ)тъскаа ис(о)усѣ . аще и съединнн се намъ .

Ќгниеносноу дрѣвѣи коупиноу . монсин юже на синансцѣи видѣ . ан'на зачѣть въ чрѣвѣ . бѣтеднѣи огнь оугашающоу . јако въ послѣд'на поюшиндѣ . бл(аго)с .

Красно бокоу твоєю прѣслав'но . ан'на слав'ната источин јако же водоу живот'ноую вьсе вьноутрь въсприеть . орошанѣ вѣр'но вьпноуше . бл(аго)с(ловѣ)нь .

Птичине јако видѣ гнѣздо възвнси се оумодѣ . и м(о)л(н)твою голоубницоу приель иси безьскѣр'н'ноую . плодь носещоу х(ри)с(т)а . маслицоу ан'но . нас(ъ) потопа разоум'нааго своеаждающини .

Пѣс(нь) . ѿ . ірм(о)с(ъ) .
Ѡгоже трепещоутъ вон анг(е)льски . јако твор'ца и г(оспод)а . понте с(в)ет(н)т(е)лане прославите отроци бл(аго)с(лов)н(н)те люд(н)е и прѣв(ъ)зн(о)с .

Д(а)в(ъ)дъ же пронар(е)те тронцоу . се въ чрѣвѣ въсприехъ ан'на вьпниаше . порождоу всѣхъ нас(ъ) застоупницоу ц(а)ра х(ри)с(т)а хотещоую родити .

Земля въ неже вьселн се землан съдѣтель . скүф'тръ с(в)етын и новн ковчегъ . и роук'коу и длан'ноу . въ ложен'хъ м(а)т(е)ре рождышоу сню . начиннаеть прозевати .

Коупина несопалимата . свѣщ'никъ златин . и д(о)ушев'нын чрѣтогъ г(оспод)а б(о)га . ч(ъ)ст(ъ)нын жьзль въ чрѣвѣ м(а)тер'нын . рождышин сню расти начиннаеть .

Вьстави ме лежеша вьявлена д(о)ушею . безм'ѣстнннн сластьдини ч(н)стаа не прѣзри нь оуцреди (!) и сп(а)си ме .

инь ірм(о)с(ъ) .
Чюдо прѣвсанкоуе . росодавицоу вьобрази пещь образомъ . ни іеже приеть несопалин юныиъ . такожде ни огнь б(о)ж(ъ)ствьны . д(ѣ)воу же пронде ч(н)стоу . тѣмъ поюше вьзоупниемъ . да бл(а)г(о)с(лов)внтъ т'варь всака .

Пѣс(нь) . ѿ . ірм(о)с(ъ) .
Ѡгоже оужасают' се агг(е)лн . и вса воинства, јако твор'ца и г(оспод)а . понте с(в)ет(н)т(е)лане и прославите отроци бл(агослов)ните люд(н)е , и прѣвѣзноснте яго .

Д(ъ)н(ъ)сь ююже пр(о)рече ц(а)р(н)цоу . се въ чрѣвѣ приехъ анна вьпниаше . и рождѣ всѣхъ застоупницоу . ц(а)ра х(ри)с(т)а хотещюу родити .

Земля въ неже вьселн се землан съдѣтель , скүп'тро с(в)етоуе . новын ковчегъ . роук'кхъ манны въ ложен'хъ м(а)т(е)ре . сню рожд[ъ]шоу начиннаеть прозевати .

/-/

Вьстави лежешаго ме [въ гавеннѣ зль . иже н(ъ)ннѣ бороущее ме повѣди врагы оуязв'лена]⁴⁸ безм'ѣстнннн сет(ъ)ми бл(а)га . ч(н)стаа не прѣзри нь оуцедри и сп(а)си .

⁴⁸ Овог текста нема у хиландарском препису.

Что ми ложесна бесчѣдствојуица показала есни .
и сца соуха тако же прѣжде р(е)че въ пр(о)роцѣхъ
вл(ады)ко . възопи же ан'на иногда . бещедна
люега поношенне разорни . даждь ми плодь с ниди
же пою да бл(а)г(о)с .

Снде въ твоа ложесна свѣтланикъ . свѣщюу тако же
бож(ь)ствьноую . тинно выдѣсти се . просвѣщшоу
всоу тварь . снани тиннидни ан'на възывающни .
тѣмь воспѣвающе поемь да бл(аго)с(ло)ви .

Носита тако краснаа соупроуга н(ы)на
в(о)ж(ь)ствьноую юнницюу . сот[ъ] неже юн'ць краснь
всна . за в'се заколенъ славнымъ исоакымъ поюца .
да бл(а)г(о)с(ло)внт(ь) .

Пѣс(нь) . ѿ. ірм(о)с(ь) .⁴⁹

Живоносни облакъ в' нъже всѣхъ вл(а)д(ы)ка
тако д(ь)ждь на роуно с н(е)б(е)се снде и выпльти
се нас(ь) радни бивь оубо ч(а)в(ѣ)къ безнат'льнь .
величьемъ вси м(а)т(е)рь в(о)г(а) нашего ч(и)стоую .

Живоприт'нь источникъ . зач'ньши ан'но
в(о)гомьдраа . бл(а)г(о)д(ѣ)тъ въсприми цр(ь)квѣ
с(в)е)тоую . вьноутрь въ чрѣвѣ своел' прикляющни .
свѣтомъ правды обанстающни творца
възвелчидь .

Брьста ч(ь)ст(ь)наа и прѣслав'наа . прѣвѣтнааго
с(ы)на прародн ти хранителя извѣстнаа быв'ша .
начеткъ радости породжъши . исоакымъ же и
ан'на да поч'тена боудета .

Багръ юже роуно собагрив'ши . неизречен'нааго
словоу выпльщенна кадианница златаа . и трапеца .
въ неже хлѣбъ х(ри)с(т)ъ положи се . в(огороди)ца
д(ѣ)ва славнт' се .

Пѣс(нь) . ѿ. ірмос(ь) .

Живоприм'нымъ источникъ приснымъ , свѣтоносное
свѣтло все поз'лащенно храмь в(о)д(о)швелев'ни
сѣнь прѣч(и)ствюу . н(е)б(е)се и земле простран'ншъ .
тако в(огороди)цюу вѣр'ни величьемъ .

Живоприм'ны источникъ зач'ньши . ан'на
в(о)гомьдраа . радос(т)ь н(ы)на въсприми , храмь
с(в)етын вьноутрь въ чрѣвѣ своел' въспр'им'ши .
свѣтомъ правды обанстаемъ съдѣтеля възвелчидь
[иже прѣвѣтнаго с(ы)на прѣродител'е]⁵⁰ .

Брьста ч(ь)стна и рслав'на (!) . иже законъ
хранител'е извѣстны быв'ше . иже начеткъ
радости рождыше . исоакымъ же и ѿанна поч'тена
боудита .

Юже данниль горь велю видѣ . исоаь зем'лю
с(в)е)тоую взрѣ двѣрь непроходимъ дръгы
ююже прорече . запечатлѣн'нымъ источникъ и
в(о)гопр'етнымъ . в(огороди)цюу марию воспонидь .

Багръ иже рвно собагрив'ши . неизречен'нааго
слова выпльщеніе . кадианница златаа . трапеца
на неже хлѣбъ х(ри)с(т)ъ положи се в(огороди)ца
д(ѣ)ваа славнт' се .

⁴⁹ Хиландарски и дечански преписи имају различите ирмосе у девојој песми канона.

⁵⁰ У Х нема текста који је у Д стављен у углуае заграда.

Прѣсвѣтльнѣи логѣи вснавшѣ слова . ѿт[ъ] твоѣ
ч(н)стнѣ оутроби б(огороди)це д(ѣ)во . посвѣщывшааго
зем(ь)льннѣ концѣ . просвѣти д(оу)шоу мою сластин .
т(моу) солрачена . да вѣроу те пою .⁵¹

инь ирм(о)с(ь) .

Таннство стран'но вѣждоу н прѣслав'но . н(е)во
соушоую пещероу . прѣстоль хероувидьскын
д(ѣ)в(н)цоу . асан вымѣстнѣице . въ неже възлеже
невьмѣстнѣи х(рн)с(т)ъ б(ог)ъ негоже хвалеце
величѣице .

Ликоуите в'се д(оу)ше н възнгранте се . зем(ь)ма
н(ь)на създаана быс(т)ъ . како плодъ родьствѣна
невьздѣлан'но . клась животнын . ѿт[ъ] негоже
адоуше не възал'юутъ когда . величающе него
бл(а)г(о)стыню .

Пѣснынкцоу съ гоуслынѣи въсприиди д(а)в(ь)де .
н в'спон се авн се , кувотъ б(о)жин . негоже прорече
авѣ . соушнѣи на създаице . нм'же вьстаходъ мын
ѿт[ъ] дрѣв'нааго паденнѣи .

Ико прѣвелицѣ двѣ звѣздаѣ нзнесла неста зароу
в'сесвѣтлоую . аже вьснаетъ великааго днровн
сл(ь)нца тѣмъ хвалнѣи н славнѣи ва . нсоакнѣи
же н ан'ноу б(о)гомоудоуоую .

Три преписа Службе светој Ани који су настајали у широком временском распону од краја XII па све до осамдесетих година XIV века показују како је једна служба еволуирала прилагођавајући се променама у богослужењу проузрокованим употребом различитих типика. Рукопис Хиландар 608 заузима посебно место у овом хронолошком низу. Стицајем околности, ово је најстарији потпуни српски служабни минеј за децембар, те, с обзиром на време свог настанка, он представља већ зрелу фазу развоја ове врсте литургијских књига химнографског састава у српској средини. Неколико служби за децембар ушло је у састав најстаријег српског празничног минеја (Архив САНУ 361), али међу њима није и Служба светој Ани. Служба светој Ани хиландарског рукописа јединствена је по своме саставу и структури; она испада из општег литургијског контекста хиландарског минеја. Није могуће утврдити како је оваква служба настала – да ли је писар имао пред собом неки словенски рукопис у

⁵¹ Х и Д имају различите богородичне тропаре.

коме је већ дошло до прераспоређивања текстова у оквиру службе, или је сам, угледајући се на неки грчки узор, два канона на јутрењу укрстио на начин који је уобичајен код минеја јерусалимске традиције. Како год било, рукопис Хиландар 608, посебно са својом службом 9. децембра, наговештава промене структурне природе у минејима које Српска црква крајем XIII века користи приликом богослужења.

ЛИТЕРАТУРА

- Арранц 1979: М. Арранц, *Как молились Богу древние византийцы*, Ленинград 1979.
- Биркфелнер 1995: Г. Биркфелнер, *Хиландарски рукојиси у Бечу*, Проучавање средњовековних јужнословенских рукописа, Зборник радова са III међународне хиландарске конференције, Београд 1995, 45–51.
- Богдановић 1978: Д. Богдановић, *Кашалот ћирилских рукојиса манасџира Хиландара*, Београд 1978, 214.
- Богдановић и др. 2011: Д. Богдановић, Љ. Штављанин-Ђорђевић, Б. Јовановић-Стипчевић, Љ. Васиљев, Л. Цернић, М. Гроздановић-Пајић, *Ојис ћирилских рукојисних књија манасџира Високи Дечани*. Књига прва, Београд 2011.
- Грујић 1936: Р. Грујић, *Палесџински ушџицаји на св. Саву љри реформисању монашкој живојја и дојослужбених односа у Срдији*, Светосавски зборник, 1, Београд 1936, 279–312.
- Дмитриевский 1895: А. А. Дмитриевский, *Описание литургических рукописей хранящихся в библиотеках православного Востока*, т. I, Тулка, Киев 1895.
- Епископ Димитрије 1898: Епископ Димитрије, *Тџијк хиландарски*, Београд 1898.
- Живојиновић 1994: М. Живојиновић, *Хиландарски и Еверџејџидски шџијик: љодударносџи и разлике*, Зборник радова Византолошког института 33 (1994) 85–102.
- Јагић 1898: В. Јагић, *Тџијк хиландарски и њејов љрчки узор*, Споменик СКА XXXIV, Други разред 31 (1898) 1–66.
- Райков и др. 1994: Б. Райков, С. Кожухаров, Х. Миклас, Хр. Кодов, *Каталог на славјанските рџкописи в библиотеката на Зографския манастир в Света Гора*, София 1994.
- Сводный каталог 1984: *Сводный каталог славяно-русских рукописных книг хранящихся в СССР (XI–XIII вв.)*. Редколлегия книги: Л. П. Жуковская, Н. Б. Тихомиров, Н. Б. Шеламанова, Москва 1984.
- Суботин-Голубовић 1998а: Т. Суботин-Голубовић, *Прилој љознавању дојослужења у срјској цркви крајем XIII века*, Хиландарски зборник 10 (1998) 153–177.
- Суботин-Голубовић 1998б: Т. Суботин-Голубовић, *О рукојисима који садрже службе светјоме Сави*, Свети Сава у српској историји и традицији. Ур. С. Ђирковић, Београд 1998, 337–345.
- Суботин-Голубовић 2007: Т. Суботин-Голубовић, *Једна љрујја менеја Милушџиновој времена*, Манастир Бањска и доба краља Милутина. Ур. Д. Бојовић, Ниш – Косовска Митровица – Манастир Бањска 2007, 351–358.

- Суботин-Голубовић 2013: Т. Суботин-Голубовић, *Децембарске службе св. Николи у српским минејума сѡаријеј ѱериода*, *Hagiographia slavica, Wiener slawistischer Almanach* 82 (2013) 245–263.
- Шпадијер 1998: И. Шпадијер, *Рукојисно наслеђе*, Манастир Хиландар. Прир. Г. Суботић, Београд 1998, 115–124.
- Birkfellner 1975: G. Birkfellner, *Glagolitische und kyrillische Handschriften in Österreich*, Wien 1975.
- McGuckin 2011: J. A. McGuckin (ed.), *Apodeipnon*, *The Encyclopedia of Eastern Orthodox Christianity*, Willey-Blackwell, Oxford 2011, 37–38 <http://www.blackwellreference.com/public/book.html?id=99781405185394_9781405185394>.
- Rothe 2000: H. Rothe, *Gottesdienstmenäum für den Monat Dezember*, Teil 5: Facsimile der Handschrift Sin.162 der Staatlichen Historischen Museums Moskau (GIM). Herasugegeben von Hans Rothe, Wiesbaden 2000.

Tatjana Subotin-Golubović

HILANDAR № 608 (DECEMBER MENAION): THE HERALD OF CHANGE
IN THE LITURGICAL LIFE OF MEDIEVAL SERBIA

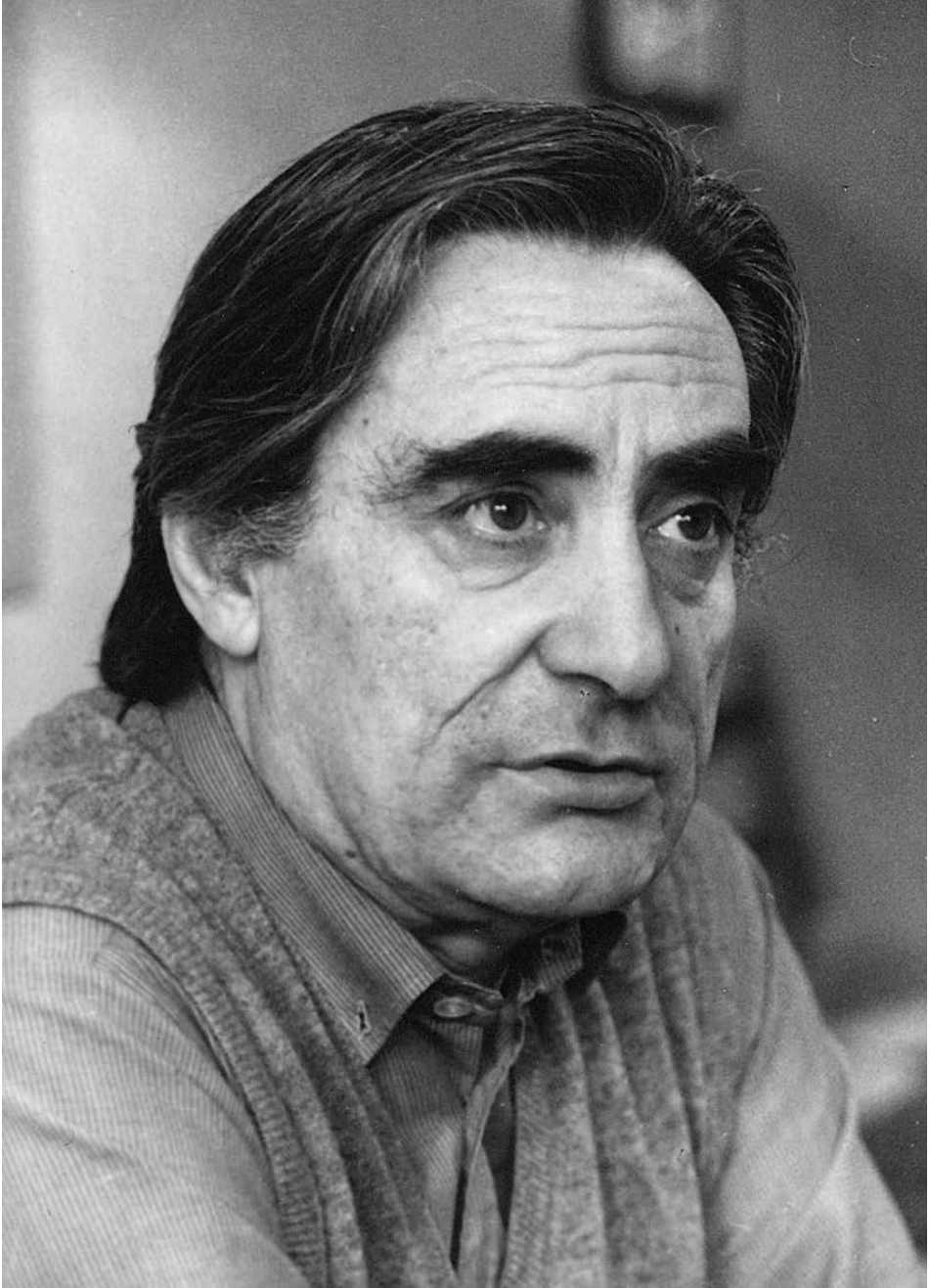
SUMMARY

Manuscript № 608 from the collection of the Hilandar monastery, the Service Menaion for December, dates from the late 13th century. Earlier studies have established that this menaion also contains liturgical instructions adopted from the Typikon of Evergetis. This confirms that the synaxarion of the Typikon was translated into the Serbian Church Slavonic language, and that it certainly regulated the liturgy in the Serbian Church at the time when the above-mentioned Menaion from Hilandar was made, and even earlier, during the 13th century. Along with the elements of the Evergetis-type liturgy, which is reflected in the presence of characteristic services (*panikhida* and the Compline) between the Vespers and Matins, this manuscript shows certain novelties that indicate a gradual diffusion of the Typikon of Jerusalem into liturgical practice. In this regard, the service for 9 December (Conception of St Anne) is very interesting, as it reflects the intertwining of elements of the Evergetis and Jerusalem composition of the service. The structure of this service fully corresponds to the services of the Evergetis type (with a *panikhida* during which the canon of the second mode is chanted). On the other hand, during the Matins, two canons are chanted and their odes are sung alternately: the first ode of the first canon is followed by the first ode of the second canon. This method of writing out canons is typical of the form of liturgy defined by the Typikon of Jerusalem. This paper presents a comparative analysis of three manuscript copies of the service dedicated to the Conception of St Anne – a Russian copy from the 12th century (GIM, Sin. 162), and the Serbian manuscripts Hilandar 608 (late 13th century) and Dečani 37 (the last quarter of the 14th century).

ЛИКОВНИ ПРИЛОЗИ

Сл. 1. Димитрије Богдановић

Сл. 2. Димитрије Богдановић, децембар 1985.

Сл. 3. Слева надесно: Драган Недељковић, Дејан Медаковић,
јеромонах Хризостом (Столић), Димитрије Богдановић и непозната особа

Сл. 4. Слева надесно: Соња Богдановић (трећа), Димитрије Богдановић (четврти),
Фрањо Баришић (пети) на промоцији Каталога ћирилских рукописа манастира
Хиландара, САНУ, 1978.

Сл. 5. Здесна налево: Димитрије Богдановић, помоћник управника Народне библиотеке Милорад Најдановић, његова светост патријарх српски господин Герман, непосредно по отварању нове зграде Народне библиотеке (1973)

Сл. 6. Иво Андрић (други слева) у посети Археографском одељењу; слева надесно: Димитрије Богдановић (први), помоћник управника Народне библиотеке Милорад Најдановић (четврти) и манипулант у библиотеци Милан Јакшић (пети)

Сл. 7. Димитрије Богдановић (први слева) са Светозаром Радојчићем и супругом Соњом у Семинару за историју уметности Филозофског факултета

Сл. 8. Димитрије Богдановић (први слева) у Институту за историју уметности Филозофског факултета с Дејаном Медаковићем (у средини) и Радованом Самарцићем (здесна)

Сл. 9. Слева надесно: Димитрије Богдановић, Бранислав Црнчевић, Матија Бећковић, Дејан Медаковић, Душан Радовић и Стеван Раичковић на Светој Гори

Сл. 10. Димитрије Богдановић с колегама у Сентандреји: Стојан Вујичић (други слева), Динко Давидов (седи у средини), Сретен Петковић и Миодраг Јовановић (стоје здесна)

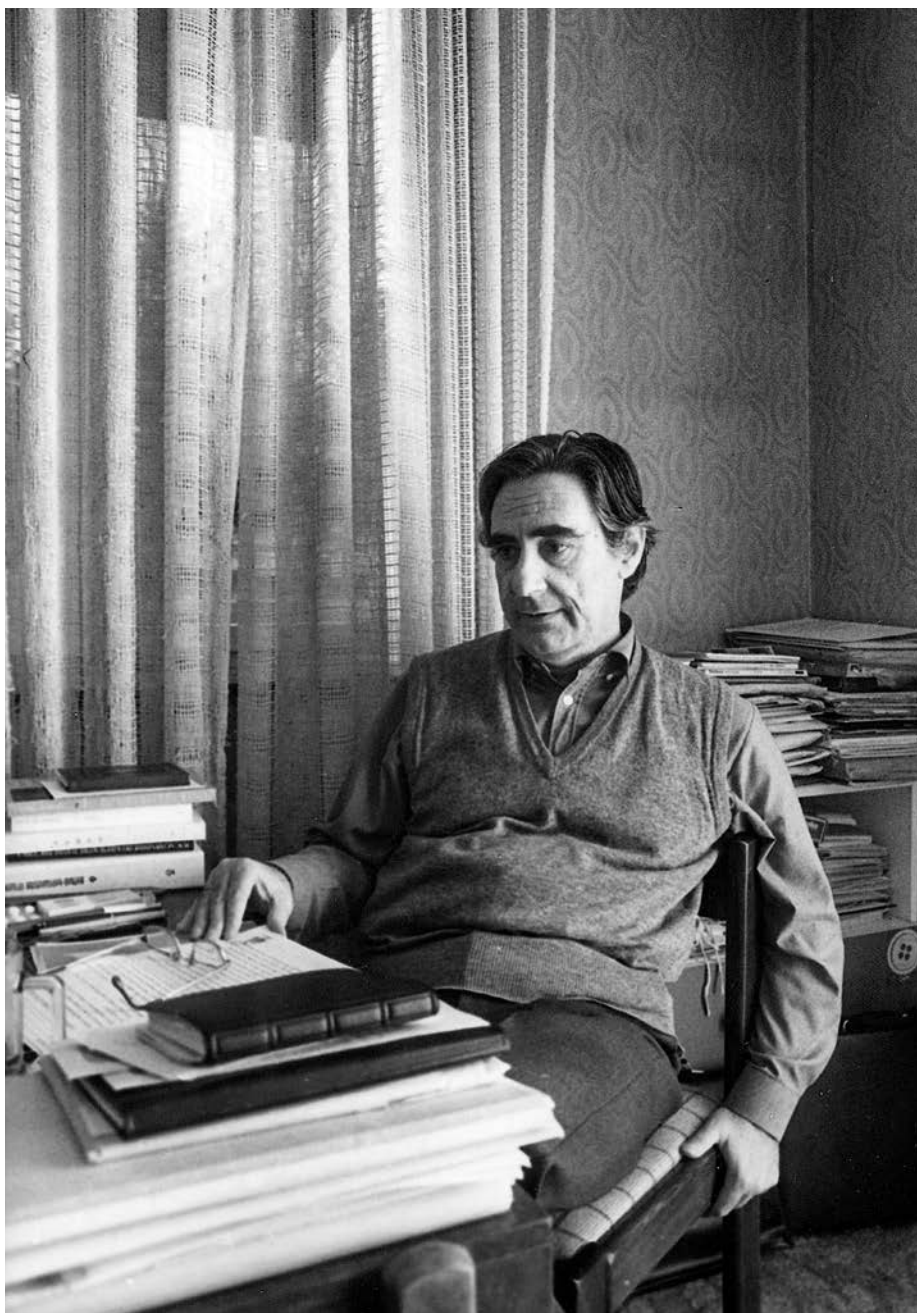

Сл. 11. Димитрије Богдановић с колегама у Раваници: Јованка Калић (прва слева),
Фрањо Баришић (трећи слева), Станислав Хафнер (пети), Радован Самарџић
(шести)

Сл. 12. Димитрије Богдановић с Димитријем Стефановићем у Великој Ремети

Сл. 13. Димитрије Богдановић држи предавање на Универзитету Колумбус (Охајо)

Сл. 14. Димитрије Богдановић у својој радној соби

IX F 70 (5 14)

Зборник ходошки

Ванф, IV + 188 + 3 ; 21,0 x 14,0 ; 16,5 x 8,5 ; 26 ;
 Чешкому изданима

Сб. 1	1 - 8	зан. н. 1, 8	
2	9 - 16	зан. н. 9	
3	17 - 24		
4	25 - 32		
5	33 - 40		
6	41 - 48		
7	49 - 56		
8	57 - 64		
9	65 - 72		
10	73 - 80		
11	81 - 88		
12	89 - 96		
13	97 - 104		
14	105 - 112		
15	113 - 120		
16	121 - 128	зан. н. 128	
17	129 - 136	зан. н. 129, опис. 139 , н. 131, опис. 135	
18	137 - 144	зан. н. 140	
19	145 - 152	зан. н. 146	
20	153 - 160		
21	161 - 169	опис. н. 163	
22	169 - 176	опис. н. 174	
23	177 - 184	зан. н. 181, 184	
24	185 - 188	зан. н. 185, 188 (отра жует.)	

Све изданима нешто је за -
 јавно издати; он рачуна -
 појави се додатно нешто

Аус. архив = VV

Зам:
 Брест Прага. иски. до изданима н. 8-9 Мафарија прекоизданима
 црква Карл. мост; и оне вост заиме до н. 9' оне гму: (Тол. 1, 8 и 9
 ex libro, Compendium Syntagmatis Matthaei Vlastensis continens, sec. XVI clar-
 taceo in 4., Bibliotheca metropolitana Carlovicensis, transumpta sunt).

До н. 130 оне гму. Маф. црква: Fol. isthoc, hunc spectat, an ad finem
 Codicis, incertum.

Сл. 15. Опис Ходошког зборника (Народни музеј, Праг), радни материјал

Leraan, 26. / 1345
 71, 81, 89, 97, 108, 116, 118, 129, 130
 100' 141
 Leraan, 4. p. 32
 (130/324)

2; 16, 24, 29, 31, 32, 33, 35, 80, 85, 106, 113, 129, 130, 139'

Писку: скупинам за јур-аворити (Омилугов),

Писку: скупинам за јур-аворити (Омилугов);
 25, 5 x 19, 0; 20, 0 x 14, 0; (33, 31, 32, 32, 27, 28)

Писку: скупинам за јур-аворити (Омилугов);
 Остале скупине: бити делови писку, писку (7)

16. 1 1-8 1812
 2 9-16
 3 17-24
 4 25-32
 5 33-40
 6 41-48
 7 49-54
 8 55-62
 9 63-69
 10 70-77
 11 78-85
 12 86-93
 13 94-101
 14 102-109
 15 110-117
 16 118-125
 17 126-133
 18 134-141

1. 14 месеца
 1. 36 месеца
 1. 141 месеца

(6) ✓
 (7) ✓

1 x 0 = 0
 1 x 6 = 6
 1 x 7 = 7
 16 x 8 = 128
 (141) ✓

Лоције: ознаке словима не слажу се са Лиш.
 због об. (7) која недостаје!

14. 8 91. итд.

Сл. 16. Опис рукописа бр. 32 из збирке манастира Дечана, радни материјал

- (узне редослед)
- К 111) Синтагма Мавроје Властаре, срп., XIV в. Ђакоп, 294 л. 290 x 225 мм. ²¹⁰ Записи.
- К 112) Синтагма Мавроје Властаре, срп., XVI в. Ђакоп, 169 л. 320 x 245 мм.
- Минабилна омотача (с. Гарашић)
- К 113) Капоци Матаје, срп., XIV в. Ђера-Мена, 133 л. 230 x 155 мм. Записи.
- К 114) Манах, срп., крај XIV - пр. XV в. Ђакоп, 236 л. 255 x 175 мм. Записи.
- Завеза (са омотачом) као 108
- К 115) Манах, срп., крај XIV - пр. XV в. Ђакоп, 267 л. 220 x 145 мм. Записи.
- К 116) Закопик, срп., Жол. Генадија, XVI - XVII в. Ђакоп, 161 л. 210 x 145 мм. Записи.
- К 117) Ђорђевић, срп., XV в. Ђакоп, 161 л. 210 x 130 мм. Записи. ¹⁴⁰

Сл. 17. Радни материјал из 1977. године за Инвентар ћирилских рукописа у Југославији (XI-XVII века)

а¹ 111-118

в¹ 119-126

119-125, 126
меди
корич

Копирање и
записи а
водрене

ПАЗИ : у рукопису је кри-
мизом конзервације. Ја ила-
ибе конзервације конзервације
пажане конзервације, професи-
оналне конзервације и професи-
оналне конзервације (конзервације
стаја на конзервације, млади?),
маже да конзервације конзервације
конзервације на конзервације
(конзервације, конзервације, кон-
зервације, конзервације)
конзервације, конзервације!

Конзервација :
уручење конзервације се конзервације,
конзервације и на конзервације на-
конзервације. Конзервација конзервације
на н. 126 је сада да конзервације
конзервације; конзервације се конзервације
конзервације и конзервације конзервације
конзервације конзервације. Конзервација!
да конзервације конзервације конзервације,
конзервације да конзервације конзервације.
на конзервације конзервације конзервације
конзервације конзервације и конзервације;
конзервације конзервације конзервације,
конзервације конзервације конзервације,
конзервације конзервације конзервације!

Слово

н. 1 [Слово Краљу Јанковићу, 30. пог.]
Слово конзервације од конзервације конзервације на конзервације кон-
зервације : и конзервације конзервације. конзервације конзервације
ти конзервације конзервације конзервације, конзервације конзервације
конзервације конзервације конзервације конзервације, конзервације конзервације
конзервације конзервације конзервације конзервације конзервације, конзервације конзервације

Сл. 18. Археографски опис српског рукописа бр. 267 Народне библиотеке „Св. Кирил и Методиј“ у Софији (1983)

САДРЖАЈ

Уводна реч	7
ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И РУКОПИСНО НАСЛЕЂЕ	11
Мирјана Бошков	
Тропар и кондак кијевском кнезу Владимиру у рукопису Данила Крпца	13
MIRJANA BOŠKOV	
A TROPARION AND A KONTAKION DEDICATED TO THE KIEVAN PRINCE VLADIMIR IN THE MANUSCRIPT OF DANIL KRPAС	33
Зорица Витић	
„Слово о житију светог Антонија“ Гаврила Тројичанина	35
ZORICA VITIĆ	
“THE SERMON ABOUT THE LIFE OF ST. ANTHONY” BY GAVRILO TROJICANIN	45
Јасмина Грковић-Мејџор	
ЧУДО, ДНЕЋ И ДНЕО У СТАРОСЛОВЕНСКОМ ЈЕЗИКУ	55
JASMINA GRKOVIĆ-MAJOR	
ЧУДО, ДНЕЋ AND ДНЕО IN OLD CHURCH SLAVONIC	66
Аксинија Джурова, Диљана Радославова	
Новооткрити фрагменти од Ловешкиа Дамаскин: Предварителни бележки	67
AxINIJA DŽUROVA, DIJANA RADOSLAVOVA	
NEW-FOUND FRAGMENTS FROM THE LOVECH DAMASKIN: PRELIMINARY NOTES	83
Климентина Иванова	
Панигирик № 282 од Библиотека на Србската патриаршија в контекста на Балканската кирилска книжнина	93
KLIMENTINA IVANOVA	
THE BOOK OF PANEGYRICS AT THE LIBRARY OF THE SERBIAN PATRIARCHATE IN THE CONTEXT OF THE BALKAN CYRILLIC LITERATURE	122

ТОМИСЛАВ ЈОВАНОВИЋ БИБЛИЈСКА И АПОКРИФНА ПОДЛОГА ПРОЛОШКОГ ЖИТИЈА СВЕТОГ ПРОРОКА ЈЕРЕМИЈЕ	123
TOMISLAV JOVANOVIĆ BIBLICAL AND APOCRYPHAL PATTERNS OF THE PROLOGUE VITA OF THE HOLY PROPHET JEREMIAH	142
Јанис Какридис по, последн, последоаџтнџ: ОТ «МЕТАФИЗИКИ ПРЕДЛОГОВ» К ИСТОРИЧЕСКОЙ ГРАММАТИКЕ	149
YANNIS KAKRIDIS по, последн, последоаџтнџ: FROM THE "METAPHYSICS OF PREPOSITIONS" TOWARDS HISTORICAL GRAMMAR	163
МИРОСЛАВ А. ЛАЗИЋ ОД БОЖИДАРА ВУКОВИЋА ДО ДИОНИЗИЈА ДЕЛА ВЕКИЈЕ: ИДЕНТИТЕТ И ПСЕУДОНИМ У КУЛТУРИ РАНОГ МОДЕРНОГ ДОБА	165
MIROSLAV A. LAZIĆ FROM BOŽIDAR VUKOVIĆ TO DIONISIO DELLA VECCHIA: THE IDENTITY AND PSEUDONYM IN EARLY MODERN CULTURE	185
КАТАРИНА МАНО-ЗИСИ НЕПОЗНАТИ ПРЕПИС СЛУЖБЕ СВЕТОМ КНЕЗУ ЛАЗАРУ И СЛОВА О КНЕЗУ ЛАЗАРУ ИЗ ТРЕЋЕ ДЕЦЕНИЈЕ XV ВЕКА	187
KATARINA MANO-ZISI AN UNKNOWN COPY OF THE SERVICE TO HOLY PRINCE LAZAR AND THE NARRATION ON PRINCE LAZAR FROM THE THIRD DECADE OF THE 15 TH CENTURY	201
АНИСАВА МИЛТЕНОВА АН УНЕКПЛОРЕД МАНУСКРИПТ ВИТН АПОКРИФА ИН ТЕ КОЛЛЕКЦИОН ОФ ВАЛТАЗАР БОГИШИЋ	211
АНИСАВА МИЛТЕНОВА ЈЕДАН НЕПРОУЧЕНИ РУКОПИС КОЈИ САДРЖИ АПОКРИФЕ ИЗ ЗБИРКЕ ВАЛТАЗАРА БОГИШИЋА	226
АЛЕКСАНДАР НАУМОВ ТЕОЛОГИЈА У СПИСИМА ЂУРЂА ЦРНОЈЕВИЋА И БОЖИДАРА ВУКОВИЋА	227
ALEKSANDER NAUMOW THEOLOGY IN THE WRITINGS OF ĐURAĐ CRNOJEVIĆ AND BOŽIDAR VUKOVIĆ	238

ЉИЉАНА И. ПУЗОВИЋ ПРИКУПЉАЊЕ ПИСАНИЈЕ ПРЕМА КАТАСТИХУ МАНАСТИРА ХИЛАНДАРА (БР. 521): ПРИЛОГ ИСТОРИЈИ СРПСКЕ ЦРКВЕ И НАРОДА КРАЈЕМ XVII И ПОЧЕТКОМ XVIII ВЕКА	239
LJILJANA I. PUZOVIĆ PIOUS DONATIONS (PISANIYA), ACCORDING TO THE KATASTICH OF THE HILANDAR MONASTERY (№ 521): A CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF THE SERBS AND THE EASTERN ORTHODOX CHURCH IN THE LATE 17 TH AND THE EARLY 18 TH CENTURY	263
ЈОХАНЕС РАЈНХАРТ СЛОВО (ПСЕУДО-)НЕКТАРИЈА ЦАРИГРАДСКОГ „IN THEODORUM MARTYREM“ (СРГ 4300; ВНГ 1768) У СРПСКОСЛОВЕНСКОМ ПРЕВОДУ	265
JOHANNES REINHART THE SERMON OF (PSEUDO-)NECTARIUS OF CONSTANTINOPLE “IN THEODORUM MARTYREM” (СРГ 4300; ВНГ 1768) IN A SERBIAN CHURCH SLAVONIC TRANSLATION	285
НАТАЛИЈА В. РАМАЗАНОВА СЕРБСКЕ СВАТЕНЕ САВА И АРСЕНИЈ В РУССКИХ ПЕВЧЕСКИХ РУКОПИСАХ	287
NATALIA V. RAMAZANOVA SERBIAN SAINTS SAVA AND ARSENJE IN RUSSIAN CHANT COLLECTIONS	297
ВИКТОР САВИЋ ПРЕПИС КАРЕЈСКОГ ТИПИКА ИЗ XVI ВЕКА (АХС 134/135)	299
VIKTOR SAVIĆ A 16 TH -CENTURY MANUSCRIPT COPY OF THE TYPIKON OF KARYES (AHS 134/135)	322
ЈОВАНА СТАНОЈЛОВИЋ ОРНАМЕНТИКА РУКОПИСНИХ КЊИГА МОНАХА РОМАНА (ДРУГА ЧЕТВРТИНА XIV ВЕКА)	325
JOVANA STANOJLOVIĆ ORNAMENTATION IN THE MANUSCRIPTS WRITTEN BY THE MONK ROMAN (THE SECOND HALF OF THE 14 TH CENTURY)	344
ЈАН СТРАДОМСКИ DWIE NIETYPOWE REDAKCJE KORMCZEJ ŚW. SAWY W ZBIORACH RĘKOPISÓW CERKIEWNYCH W POLSCE	357

JAN STRADOMSKI TWO COPIES OF AN ATYPICAL RECENSION OF THE NOMOCANON OF SAINT SAVA (KRMČIJA) IN RELIGIOUS MANUSCRIPT COLLECTIONS IN POLAND	373
ТАТЈАНА СУБОТИН-ГОЛУБОВИЋ Хиландар 608 (МИНЕЈ ЗА ДЕЦЕМБАР) – ВЕСНИК ПРОМЕНА У ЛИТУРГИЈСКОМ ЖИВОТУ СРЕДЊОВЕКОВНЕ СРБИЈЕ	375
TATJANA SUBOTIN-GOLUBOVIĆ HILANDAR № 608 (DECEMBER MENAION): THE HERALD OF CHANGE IN THE LITURGICAL LIFE OF MEDIEVAL SERBIA	397
ЈАНИС ТАРНАНИДИС Слика српске списатељске и духовне делатности у XIII и XIV веку која се јавља у синајским словенским рукописима пронађеним 1975. године	399
YANNIS TARNANIDIS THE IMAGE OF SERBIAN LITTERARY AND SPIRITUAL ACTIVITY IN THE 13 TH AND 14 TH CENTURIES AS REFLECTED IN SLAVIC MANUSCRIPTS FOUND IN 1975 IN THE MOUNT SINAI	410
СЕРГЕЙ Ю. ТЕМЧИН Образ св. Вассиана Константинопольского как модель развития культа св. Прохора Пшинского: гимнография и агиография	411
SERGEY Y. TEMCHIN THE IMAGE OF BASSIANOS OF CONSTANTINOPLE AS THE MODEL FOR THE DEVELOPMENT OF THE CULT OF ST. PROHOR OF RČINJA: HYMNOGRAPHY AND HAGIOGRAPHY	425
БРАНИСЛАВ ТОДИЋ О једном месту у повељи Стефана Немањића Хиландару	427
BRANISLAV TODIĆ ON ONE PASSAGE IN THE CHARTER OF STEFAN NEMANJIĆ FOR HILANDAR	435
МАРИНА В. ЧИСТЯКОВА О јужнословјанских преводима Стишног пролога	437
MARINA V. CHISTYAKOVA SOUTH SLAVIC TRANSLATIONS OF THE VERSE PROLOGUE	455

СЕЋАЊА	457
ВЛАДЕТА ЈЕРОТИЋ ДИМИТРИЈЕ БОГДАНОВИЋ – У МОМЕ СЕЋАЊУ	459
КРАСИМИР СТАНЧЕВ С ДИМИТРИЕ БОГДАНОВИЧ В КОМИСИЈАТА ЗА РЪКОПИСИ НА СИВАЛ	463
ДИМИТРИЈЕ СТЕФАНОВИЋ СЛУЖБА ПРЕСВЕТОЈ БОГОРОДИЦИ У ЧАСТ И СПОМЕН ЧУДОТВОРНЕ ЈОЈ ИКОНЕ ВЕЛИКОРЕМЕТСКЕ: ОСВРТ НА ПРЕВОД АКАДЕМИКА ДИМИТРИЈА БОГДАНОВИЋА	469
ЛИКОВНИ ПРИЛОЗИ	473

SCALA PARADISI
АКАДЕМИКУ ДИМИТРИЈУ БОГДАНОВИЋУ У СПОМЕН
1986–2016

СЛОВЕНСКИ И СРПСКИ СРЕДЊИ ВЕК
Књига 1

Уредник серије
Јасмина Грковић-Мејџор

Издаје
Српска академија наука и уметности
Београд, Кнез Михаилова 35

Технички уредник серије
Виктор Савић

Обрада ликовних прилога, слог и прелом
Мирослав Лазић

Тираж
400 примерака

Штампа и повез
Службени гласник, Београд

© Српска академија наука и уметности
2018

CIP - Каталогизација у публикацији - Народна библиотека Србије, Београд

811.163.1(082)

091=16(082)

SCALA paradisi. Академику Димитрију Богдановићу у спомен : 1986–2016 : примљено на VI скупу Одељења језика и књижевности, од 26. јуна 2018. године, на основу реферата академика Јасмине Грковић-Мејдор и иностраног члана Анатолија Аркадјевича Турилова / уредници Анатолиј Аркадјевич Турилов ... [и др.]. – Београд : САНУ, 2018 (Београд : Службени гласник). – 487 стр. : илустр. ; 24 см. – (Словенски и српски средњи век / Српска академија наука и уметности. Одељење језика и књижевности, Старословенски одбор ; књ. 1)

На спор. насл. стр.: Scala paradisi. Scripta in memoriam Demetrii Bogdanović viri academici : 1986–2016. – Радови на више језика. – Тираж 400. – Напомене и библиографске референце уз текст. – Библиографија уз сваки рад. – Резимеи на енгл. или срп. језику.

ISBN 978-86-7025-802-0

а) Старословенски језик – Зборници

б) Словенски рукописи – Зборници

COBISS.SR-ID 271614988